

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

**Diplomsko delo
Visokošolskega programa**

**DAVČNE UTAJE S POMOČJO SLAMNATIH
PODJETIJ V SLOVENIJI**

Saška Bencik

Ljubljana, december 2008

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo
Visokošolskega programa

DAVČNE UTAJE S POMOČJO SLAMNATIH PODJETIJ V SLOVENIJI

Kandidat(ka): Saška Bencik
Številka indeksa: 040 32529

Mentor(ica): dr. Marko Hočevar

Ljubljana, december 2008

POVZETEK

Splošno je znano, da je plačevanje davkov pereč problem, ki se pojavlja že od nastanka davka. Noben posameznik nerad svoj dobršen del zaslužka odvaja državi in zato išče razne poti, da ta davek zmanjša oziroma ga utaji.

Vsakdo se zaveda, da kakršen koli davčni sistem bo država ustanovila, bo še vedno prihajalo do utajevanja davka. V zadnjem času Evropska komisija daje velik pomen raziskovanju davčnih utaj s poslovanjem s slamnatimi podjetji, saj preko teh podjetij državi uhajajo astronomni zneski.

Slabost, ki izhaja iz teh utaj, je, da posamezniki, ki utajujejo, se ne zavedajo, da s tem škodijo državi, državljanom, ki so prikrajšani za javne dobrine, poleg tega pa preko slamnatih podjetij ustvarjajo nelojalno konkurenco.

KLJUČNE BESEDE: *davčna utaja, missing trader – slamnato podjetje, davek na dodano vrednost, davčni vrtiljak.*

SUMMARY

It is a common knowledge that payment of taxes has been an urgent problem, which occurred at the time when taxes came into existence. No individual likes to give a great part of earned money to the state, and that is why he seeks for various ways to cut down taxes or to evade them.

Everyone is aware that no matter what kind of tax system is established by the state, there will always be fraudulent tax evasions. Recently, the European Commission has attached a great importance to the tax evasion investigation of the so called missing traders' operations. Through this type of companies the countries lose incredibly large amounts of money.

The weakness, arising from these evasions, is that the individuals, who perform them, do not realize that they are doing harm to their countries, the citizens are deprived of amenities because of them and they also create the unfair competition with the missing traders.

KEY WORDS: *tax evasion, missing trader, value added tax, tax roundabout*

KAZALO

POVZETEK	ii
SUMMARY	iii
1 UVOD	1
2 UTAJEVANJE DAVKOV	3
2.1 POJEM DAVČNEGA UTAJEVANJA	3
2.2 OPREDELJEVANJE POJMA DAVČNO UTAJEVANJE PO AVTORJIH	4
2.2.1 Opredelitev pojma davčno utajevanje po Wredeju	4
2.2.2 Opredelitev pojma davčno utajevanje po Pauflerju	4
2.2.3 Opredelitev pojma davčno utajevanje po Sauerju	5
2.3 PRAVNA, EKONOMSKA IN VSEBINSKA OPREDELITEV DAVČNIH UTAJ	5
2.3.1 Pravna opredelitev davčnih utaj	5
2.3.2 Ekonomska opredelitev	6
2.3.3 Vsebinska opredelitev	7
2.4 VRSTE DAVČNIH UTAJ	7
2.5 PUFFLERJEV POTEK DAVČNE UTAJE	11
2.6 OBLIKE DAVČNIH UTAJ	12
2.7 VZROKI ZA ODPOR DO PLAČEVANJA DAVKOV	13
2.7.1 Osnovni vzroki	13
2.7.1.1 Davčno breme	13
2.7.1.2 Previsoke davčne stopnje	13
2.7.1.3 Davčni nadzor in poznavanje davčnega prava	14
2.7.1.4 Davčna morala in etika	15
2.7.1.5 Pravičen davčni sistem	15
2.7.2 Dodatni razlogi	16
2.8 MOTIVI DAVČNEGA UTAJEVANJA	16
2.9 SOCIALNO-PSIHOLOŠKI DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA DAVČNO UTAJEVANJE	18
2.9.1 Socialni spremenljivki, ki pospešujeta davčno utajevanje	18
2.9.1.1 Finančni pritisk	18
2.9.1.2 Socialne norme	19
2.9.2 Psihološki spremenljivki, ki pospešujeta davčno utajevanje	19
2.9.2.1 Osebni pritisk	19
2.9.2.2 Osebna usmerjenost	20
3 DAVEK NA DODANO VREDNOST	22
3.1 UVOD V DAVEK NA DODANO VREDNOST	22
3.2 POTEK DAVKA NA DODANO VREDNOST	23
3.3 DAVČNI ZAVEZANEC	24
3.4 DODANA VREDNOST PRI DDV	25
3.5 IDENTIFIKACIJSKA ŠTEVILKA	25
3.5.1 Izdaja identifikacijske številke	26
3.5.2 Prenehanje identifikacije za namen DDV	27
3.6 PRAVICA DO ODBITKA VSTOPNEGA DDV	28

3.6.1 Nastanek pravic do odbitka DDV	28
3.6.2 Davek na dodano vrednost, za katerega se prizna pravica do odbitka	29
4 DAVČNE UTAJE S POMOČJO SLAMNATIH PODJETIJ	30
4.1 UTAJE DAVKA NA DODANO VREDNOST S POMOČJO SLAMNATIH PODJETIJ	30
4.2 DEFINIRANJE POJMOV DAVČNI VRTILJAK, SLAMNATA PODJETJA, MISSING TRADER	32
4.2.1 Davčni vrtiljak	32
4.2.2 Missing trader – slamnato podjetje	32
4.3 IGRALCI V UTAJAH TIPA VRTILJAK	32
4.3.1 Missing trader – slamnato podjetje	32
4.3.2 Buffer	33
4.3.3 Broker	33
4.3.4 Conduit company oziroma osnova vrtiljaka	33
4.4 POTEK UTAJ DAVKA S POMOČJO SLAMNATIH PODJETIJ	34
4.4.1 Osnovna oblika poteka utaj davka s pomočjo slamnatih podjetij	34
4.4.2 Prikaz poteka utaj davka s pomočjo slamnatih podjetij s številčnimi podatki	36
4.5 ZNAČILNI INDIKATORJI ZA SLAMNATA PODJETJA	37
4.6 ZNAČILNOST TRANSAKCIJ, KI KAŽEJO NA TO, DA JE TA POVEZANA Z UTAJO DAVKA NA DODANO VREDNOST S POMOČJO SLAMNATIH PODJETIJ	38
4.7 DEJAVNOSTI, V KATERIH SE NAJVEČKRAT POJAVLJAJO UTAJE DDV TIPA SLAMNATA PODJETJA	39
5 POMEMBNE SODBE SODIŠČ EVROPSKE SKUPNOSTI	40
5.1 SODIŠČE EVROPSKE SKUPNOSTI	40
5.2 SODBE SODIŠČ ES	40
5.2.1 Sodba sodišča ES, primer C-354/03 (Optigen Ltd.) in primer C-355/03 (Fulcrum Electronics Ltd.)	40
5.2.2 Sodba sodišča ES, primer C-484/03 (Bond House Systems Ltd.)	41
6 DAVČNE UTAJE V SLOVENIJI	43
6.1 Primer davčnih utaj s pomočjo slamnatih podjetij v Sloveniji	43
6.1.1 Potek utaje davka na dodano vrednost novega avtomobila	44
6.1.2 Posledice, ki jih nosi kupec, ki kupi avtomobil od slamnatega podjetja	44
7 UKREPI, KI PRIPOMOREJO K ZMANJŠANJU DAVČNIH UTAJ TIPA SLAMNATA PODJETJA	46
7.1 Ukrepi davčnega organa	46
7.2 Ukrepi davčnega zavezanca	47
7.2.1 Preverjanje davčnega zavezanca, ali posluje s slamnatim podjetjem	47
7.2.2 Preveritve, ki bi jih moral narediti davčni zavezanec, da bi preprečil poslovanje s slamnatimi podjetji	48
7.2.3 Kdaj šteti, da je davčni zavezanec vedel oziroma bi moral vedeti, da posluje s slamnatim podjetjem	49
7.2.4 Posledice za davčnega zavezanca oziroma za podjetje zaradi malomarnega obnašanja oziroma ignoriranja indikatorjev	49
7.3 Posledice, ki jih puščajo utaje davkov tipa slamnata podjetja	50
8 BOJ PROTI DAVČNIM UTAJAM TIPA SLAMNATA PODJETJA	52
8.1 Izmenjava informacij med državami članicami	52

8.1.1 Oddelek za mednarodno izmenjavo podatkov (Central Liaison Office – CLO)	52
8.1.2 Sistem VIES	53
8.2 Mnenje Evropske komisije	53
8.3 Pomanjkljivosti za boj proti davčnim utajam v Sloveniji	54
9 ZAKLJUČEK	55
LITERATURA	57
SEZNAM SLIK	60
IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA	61

1 UVOD

Utajevanje davkov v sodobnem svetu predstavlja trend in pereč problem, s katerim se srečujejo vse sodobne države. Ta trend se je razširil tudi v Sloveniji, saj je že nekaj časa ena izmed osrednjih tem utaja plačila davka na dodano vrednost s poslovanjem preko slamnatih podjetij. Ker pa se z naraščanjem davčnih utaj posledično zmanjšujejo vsakoletni pobrani davki, je to področje postalo v zadnjem času eno izmed najbolj raziskovanih področij, pa vendar naj omenim, da še ne dovolj.

Diplomsko nalogo sem razdelila v osem oglavij. V teh poglavjih sem poskušala z različnih vidikov obdelati problematiko utaj davka s poslovanjem preko slamnatih podjetij.

Za samo razumevanje diplomskega dela sem se odločila, da v **drugem poglavju** opišem pojem davčno utajevanje in to dopolnim z različnimi mislimi različnih teoretikov. Razložila sem še, da na pojav davčnih utaj vpliva množica različnih dejavnikov. Gre za različne pogoje, vzroke, motive, s katerimi se posameznik vsakodnevno srečuje in ki vplivajo na njegovo odločitev, kako bo ravnal v primeru, ko se bo srečal z utajitvijo davka.

V **tretjem poglavju** sem se osredotočila ter razglabljala o samem predmetu pri utajitvah davka, to je davek na dodano vrednost. Kajti to je edini instrument, zaradi katerega se ustanavljajo slamnata podjetja z namenom, da ta davek utajijo.

Pojav davčnih utaj je star toliko let, kolikor so stari davki. Razlika, ki se pojavlja iz desetletja v desetletje ali iz leta v leto, je ta, kakšne metode se uporabljajo, da se davke utaji. V tem trenutku je »trend« utajiti davek s pomočjo slamnatih podjetij. Zato sem jih v **četrtem poglavju** predstavila in na praktičnem primeru prikazala potek utaje davka na dodano vrednost s poslovanjem preko slamnatih podjetij.

V **petem poglavju** so predstavljene sodbe sodišč Evropske skupnosti. Sodbe sodišč Evropske skupnosti so nekakšne smernice, kako naj v takšnih primerih ravnajo države članice. Gre torej za medsebojno sodelovanje in ravnanje za boj proti davčnim utajam.

Kot sem že omenila, je trend utaje davka prestopil prag tudi v Sloveniji. To nam kažejo številke, saj so se zneski utajenega davka v Sloveniji v letu 2007 gibali od 670 do 838 milijonov evrov (<http://optilab.net/frauds/tax.html>). Zato sem se tudi odločila, da v **šestem poglavju** preučim davčnem utaje, vendar specifično s pomočjo slamnatih podjetij v Sloveniji, ter da opredelim področje, zaradi katerega se slamnata podjetja največkrat ustanovijo.

Za zmanjšanje davčnih utaj nasploh se mora zavzemati Davčni organ Republike Slovenije, še bolj pa je pomemben posameznik. V **sedmem poglavju** opredeljujem ukrepe, tako s strani Davčnega organa kot tudi s strani posameznika, ki pripomorejo k zmanjšanju davčnih utaj.

Ker so davčne utaje postale resen problem, sem v **osmem poglavju** razglabljala o ukrepih, ki se trenutno izvajajo. Ti ukrepi so predvsem izmenjava informacij med državami članicami, vendar pa je dejstvo, da so ti ukrepi pomanjkljivi, saj davčne utaje iz leta v leto naraščajo. Zato so v tem poglavju predstavljene tudi pomanjkljivosti, ki jih je opazil Davčni organ Republike Slovenije.

Osrednji namen te naloge je bil odgovoriti na štiri zastavljena vprašanja, in sicer:

- I. kaj so davčne utaje ter kaj vpliva na davčnega zavezanca, da se odloči, da bo utajil davek;
- II. kaj so slamnata podjetja ter kakšni so njihovi cilji in preko praktičnega primera razložiti potek uresničitve tega cilja;
- III. katera slamnata podjetja so v Sloveniji in opis področja, kjer se največkrat pojavljajo;
- IV. kateri so uspešni/neuspešni boji proti davčnim utajam.

2 UTAJEVANJE DAVKOV

Pojem besede »davek« predstavlja prisilno dajatev ter že od nekdaj izziva določene negativne reakcije in odpor pri širšem krogu davčnih zavezancev. Država odreja davek z vso suverenostjo in avtoriteto, kar daje davkom značaj prisile. S tem ko davkoplačevalec plača davek, se zmanjšuje njegova ekonomska moč in ravno pri zmanjševanju njegove ekonomske moči se pojavi davčni odpor in posledično utajevanje davkov.

Utajevanje davkov je nezaželeni pojav, ki povzroča tako socialno kot narodno gospodarsko škodo, saj (Čokelc, 2005, str. 1):

- utajevanje davkov vodi do izpada prejemkov v proračunu, izdatke pa moramo zato pokriti z drugimi prejemki, kot je povečanje davčne stopnje ali uvajanje novih davkov;
- utajevanje davkov krši načelo davčne pravičnosti;¹
- utajevanje davkov krši družbene vrednote, kar povzroča reakcijo na moralnem ali pravnem področju.

2.1 POJEM DAVČNEGA UTAJEVANJA

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika pod pojmom »utajevati« najdemo: delati tako, da kdo česa ne more izvedeti, odkriti, opaziti (Slovar Slovenskega knjižnega jezika, 1995, str. 1477).

Pojem davčno utajevanje je težko natančno opredeliti. Bistvo pa je, da je to vsako dejanje, ki je v nasprotju z zakonom, ker davkoplačevalec plača manj davka, kot bi ga sicer moral, ali pa ga sploh ne plača, pri čemer utajeni znesek davka obdrži zase.

---

¹ Da so davki pravični, morajo izpolniti dva pogoja: da so splošni in da so enakomerni. Zaradi svoje pomembnosti so vsebovani v ustavah posameznih držav. Pojem pravičnosti se menja in je odvisen od več dejavnikov v državi, med katerimi so najpomembnejši družbeno-ekonomska ureditev, stopnja gospodarske razvitosti, demografska politika itd. (Pernek et al., 1999, str. 185)

Z davčnim utajevanjem označujemo tudi pojav, ki izvira predvsem iz znanega konflikta med davkoplačevalci in državo oziroma njenimi organi, zadolženimi za pobiranje davkov.

Izraza davčna utaja in davčna zatajitev sodita na področje nezakonitega izmikanja plačila davka. Natančna in smiselna primerjava pomenov pokaže, da razlike med pojmom ni. Utaja in zatajitev sta v resnici sopomenki. V pravu se uporabljata oba izraza: v zvezi z davčnimi prekrški se govori o utajevanju davkov, izraz davčna zatajitev pa se uporablja v kazenskem pravu.

2.2 OPREDELJEVANJE POJMA DAVČNO UTAJEVANJE PO AVTORJIH

Različni avtorji različno opredeljujejo pojem davčno utajevanje.

2.2.1 Opredelitev pojma davčno utajevanje po Wredeju

Wrede jo opredeljuje kot dejanje, ki ga davčni zavezanec stori zato, da bi zmanjšal svojo davčno obvezo (Wrede, 1993, str. 18).

2.2.2 Opredelitev pojma davčno utajevanje po Pauflerju

Paufler loči objektivno in subjektivno stanje davčne utaje. *Objektivno stanje* obstaja v zunanje prepoznavnem, ciljno usmerjenem vedenju davčnega zavezanca. Pojavne oblike davčnih utaj so dobičkonosne manipulacije z uporabo različnih metod, ki so kot davčno nesprejemljiva dejanja odražajo v:

- znižanju davkov,
- neupravičenem pridobivanju posebnih davčnih ugodnosti (davčne olajšave, odlog plačila davkov in povračilo davkov).

Glede na to, ali resnično obstaja nesprejemljivo dejanje ali smo ga le opustili, govorimo o aktivnem ali opustitvenem dejanju. Aktivno dejanje nastane na podlagi napačnih podatkov, ki jih davčni zavezanec prikaže v davčnem obračunu. Opustitveno dejanje pa stori tisti, ki pusti davčni organ kljub obveznosti v nevednosti o pomembnih davčnih dejstvih, torej ne pojasni določenih dejstev. Davčna utaja na osnovi *subjektivnega stanja* ne kaže le zunanje slike, temveč tudi notranjo naravnost storilca. Zavezanec ve, ali bi moral vedeti, da davčna obveznost obstaja, in je kljub temu ne poravna (glej Paufler, 1983, str. 28–31).

2.2.3 Opredelitev pojma davčno utajevanje po Sauerju

Sauer opredeljuje davčno utajo kot zmanjšanje davčne obveznosti ali neopravičeno pridobivanje oziroma uveljavitev davčne olajšave zase ali za drugega, tako da (Sauer, 1994, str. 275):

- posreduje napačne ali nepopolne podatke o davčno pomembnih dejanjih;
- davčne uslužbenke ne obvesti o davčno pomembnih dejanjih, kar je v nasprotju z zakonsko obveznostjo.

2.3 PRAVNA, EKONOMSKA IN VSEBINSKA OPREDELITEV DAVČNIH UTAJ

2.3.1 Pravna opredelitev davčnih utaj

S pravnega vidika se lahko davčni zavezanec v celoti ali delno izogne plačilu davka na tri načine.

Izognitev davkom – razumemo kot vse zakonsko dovoljene poskuse za zmanjšanje davčne osnove. Takšne možnosti so recimo (Čokelc, 1998, str. 272):

- zmanjšanje davčnih olajšav;
- nenatančne in necelovite določbe zakonskih predpisov;

- sprememba statusa davčnega zavezanca kot so ločitev, poroka, pripojitev družb, sprememba pravne oblike itd.;
- neposredno zmanjšanje davčne obveznosti s spremembo dejavnosti, kraja prebivanja oziroma sedeža davčnega zavezanca itd.

Utaja davka – pod tem pojmom razumemo vsako dejanje, ki je v nasprotju z zakonom, ker davkoplačevalec plača manj davka, kot bi ga sicer moral, ali pa ga sploh ne plača, pri čemer utajeni znesek davka obdrži zase. Utaja torej pomeni, da se davkoplačevalec poskuša plačilu davčne obveznosti, ki je že nastopila, na nezakonit način izogniti (Denar, 1997, let. VII, št. 9, str. 15).

S pravnega vidika je davčna utaja opredeljena kot vsako dejanje davčnega zavezanca, da davčnim ali drugim organom posreduje nepravilne ali nepopolne podatke, ali davčni organ ne obvesti o davčno pomembnih zadevah, ali pa protizakonito uporablja davčne označbe ali žige in zase ali za koga drugega pridobi neupravičene davčne ugodnosti. Tako lahko o davčni utaji govorimo tudi takrat, kadar se davčni zavezanec na osnovi napačnih ali opuščenih navedb popolnoma ali delno izogne davčni obveznosti oziroma ga davčni organ kasneje z odločbo pozove k plačilu davka. Storjena je bila namerno in davčna obveznost je s tem nedvoumno opredeljena (Čokelc, 2005, str. 6).

Davčno prevaljevanje je proces v okviru zakonskih meja, s katerim davčni zavezanci s spreminjanjem cen davčno obveznost v celoti ali delno preložijo na druge subjekte: na kupce – prevalitev naprej, na prodajalce – prevalitev nazaj (Škof et al., 2007, str. 121).

2.3.2 Ekonomska opredelitev

Z ekonomskega vidika lahko davčno utajo opredelimo kot dejanje, ki je po mnenju davčnega zavezanca primerno za zmanjšanje njegove davčne obveznosti. Ko se zanjo odloči, pričakuje, da bo moral z veliko verjetnostjo plačati davek in da bo

kaznovan, če tega ne bo storil. Davčni zavezanec davčno utajo opredeljuje torej s pričakovanim plačilom in kaznovanjem (Čokelc, 2005, str. 4).

2.3.3 Vsebinska opredelitev

Z vsebinskega vidika lahko davčno utajo opredelimo kot zavestno opravljeno kaznivo dejanje ali opustitev, ki vodi do tega, da država ne prejme pripadajočih davkov, pri čemer vzame utajevalec v zakup možne socialne in zakonske posledice (Čokelc, 2005, str. 4).

2.4 VRSTE DAVČNIH UTAJ

Davčne utaje razvrščamo po določenih kriterijih.

1. Kdo je storilec davčne utaje:

- fizična oseba;
- pravna oseba.

Fizična oseba označuje človeka kot posameznika, ki se poskuša izogniti plačilu davka, kot je na primer dohodnina, davka od prometa nepremičnin, davka od premoženja, davka na dediščino in darila itd.

Pravne osebe se predvsem poskušajo izogniti davku, ki se nanaša na družbo, podjetje, zavode itd., kot so na primer davek od dohodka pravnih oseb, davek na izplačane plače, davek na dodano vrednost, prispevki za socialno varnost itd.

2. Vzroki davčne utaje so lahko različni, vendar pa jih v grobem razdelimo v tri skupine:

- malomarnost;
- pravno nedoločno opredeljene davčne obveznosti;

- naklep.

Davčna utaja iz malomarnosti nastane, kadar davčni zavezanec ve ali bi moral vedeti, da obstaja davčna obveznost, saj je ta nedvoumno opredeljena z zakonom oziroma z objavo pojasnila. Za davčnega zavezanca obstaja obveza, da pozna davčne obveznosti oziroma predpise.

Davčna utaja na podlagi pravno nedoločno opredeljene davčne obveznosti se pojavlja redko, vendar razlog tiči v nedorečenem stališču davčnega organa oziroma Ministrstva za finance o davčni obveznosti, ki ni bila uradno objavljena in jo davčni zavezanec zato kljub skrbi ne pozna.

Naklepna davčna utaja nastane, kadar davčni zavezanec ve ali bi moral vedeti, da davčna obveznost obstaja, in je kljub temu ne poravna. Pri tem ostaja naklep za pridobitev protipravne premoženjske koristi. Cilj je predvsem doseči čim večjo premoženjsko korist. Premoženjska korist je nasprotje premoženjski škodi (Pravna praksa, 1999, št. 21–22, str. 43). Pri premoženjski koristi si želi storilec izboljšati premoženjsko stanje in gre vedno za razmerje storilca proti oškodovancu na račun kaznivega dejanja. Če na primer storilec ni zaračunal davka na dodano vrednost in ga tudi ni odvajal, to še ne pomeni pridobivanja premoženjske koristi. Za njeno pridobitev mora utajevalec davek obračunati, vendar ga ne odvede, marveč ga pridrži zase, da bi si povečal premoženje. Dejanski motiv storilca takega kaznivega dejanja je pridobitev premoženjske koristi.

3. Vrsta davka. Najpomembnejša razdelitev davkov po pristopu SNA je razdelitev na (glej Škof et al, 2007, str. 134–137):
  - neposredne davke;
  - posredne davke.

Neposredni davki so tisti davki, kjer so davčni zavezanci in davčni plačniki iste osebe. Višina davka je odvisna od dohodkov in premoženja konkretnega davčnega

zavezanca. Med neposredne davke sodijo: dohodnina, davek na izplačane plače, davek od dohodka pravnih oseb, prispevki za socialno varnost itd.

Pri posrednih davkih pa davčni plačnik praviloma ni davčni zavezanec. Davčni plačnik je oseba, ki po volji zakonodajalca nosi davčno breme, čeprav ni davčni zavezanec.² Ti davki bremenijo promet proizvodov in storitev. Davčni zavezanci jih navadno prevalijo na končne potrošnike. Med posredne davke sodijo: davek na dodano vrednost, trošarine, davki na motorna vozila, davek na promet nepremičnin, davek od iger na srečo itd.

V sistematiko posrednih davkov in njim podobnih dajatev spadajo:

- splošne trošarine;
- posebne trošarine.

Splošne trošarine so davki na potrošnjo oziroma promet. To so davki na promet blaga in storitev. V svetu prevladujeta v glavnem dva sistema obdavčenja blaga in storitev, in sicer sistem *prometnega davka* ter *sistem davka na dodano vrednost*, ki je najbolj razširjen, saj ga uporablja 130 držav. Uporabnice prometnega davka so še vedno ZDA. Davki na potrošnjo obsegajo vse prometne in prodajne davke, ki se plačujejo od prodaje in proizvodnje blaga in opravljanja storitev. Obdavčijo se po vrednosti (*ad valorem*), to pomeni, da se davčne stopnje nanašajo na vrednost blaga, dohodka, dobička itd.

Posebne trošarine so drugače imenovane tudi akcize. Štejemo jih kot drugo veliko skupino posrednih davkov. V svetu se akcize delijo na tri vrste proizvodov: na tobačne izdelke, na mineralna olja in na alkoholne pijače. Akcize se uporabljajo tudi za obdavčenje tistih izdelkov, ki pomenijo luksuzne dobrine in jih ponavadi zakonodajalci obdavčijo višje kot ostale proizvode. Tako so z akcizami velikokrat dodatno obdavčeni avtomobili višjega cenovnega razreda, nakit, kozmetika, krzno itd., davčna osnova zanje se izračuna glede na težo, moč in vrednost dobrine.

---

² Npr. carino in prometni davek na uvožene stvari plača uvoznik. On je davčni obveznik in davčni plačnik, pa vendar mu zakonski predpisi dopuščajo, da znesek carine in davka vračuna v ceno, tako da so kupci tisti, ki dejansko plačajo davek (Škof et al., 2007, stran 134).

4. Glede na kazensko odgovornost:

- prekršek;
- kaznivo dejanje.

Naš pravni sistem utajo davkov razume kot neko namerno dejanje, medtem ko neplačila davčne obveznosti zaradi neznanja, malomarnosti in podobnega v najstrožjem pomenu ne obravnava kot davčno utajo. To pomeni, da zavestno davčno utajo obravnava kot kaznivo dejanje – kot je navedeno v Kazenskem zakoniku Republike Slovenije, ki se kaznuje tudi z zaporom, medtem ko nezavestno utajo, ki nastane zaradi neznanja, malomarnosti in podobnega, opredeljuje kot prekršek, ki se kaznuje z globo. Ločevanje med zavestno in nezavestno davčno utajo bi lahko označili kot majhno nejasnost našega pravne sistema (Denar, 1997, let. VII, št. 9, str. 15).

5. Glede na razkritje:

- sum davčne utaje (ki jo je odkril davčni organ);
- davčna utaja (potrjena davčna utaja je šele takrat, ko jo prepozna sodišče);
- davčna utaje, ki ostanejo neodkrite.

6. Glede poteka:

- faza priprave;
- faza poizkusa;
- faza uresničitve davčne utaje.

Faza priprave se še ne šteje za kaznivo dejanje. Sem lahko razvrščamo dejanja: izdajanje nepravilnih poslovnih listin, napačno knjiženje poslovnih dogodkov itd. V teh primerih še ne gre za davčno utajo, saj neposrednega dejanja še ni bilo.

Faza poizkusa se že kaznuje po 34. členu Kazenskega zakonika RS.³ Sem uvrščamo dejanja, ko je davčni zavezanec davčnemu organu oddal napačno izpolnjeno davčno napoved. Vendar pa lahko davčni zavezanec v tej fazi še prepreči poizkus davčne utaje, in sicer z odstopom.⁴ Storilci v računovodstvu storijo marsikaj, da bi prikazali nižje prihodke ali povečali stroške. Tako dejanje se šteje za prekršek, ki ga zavezanec uporabi pri davčni napovedi, vsa ravnanja pa sodijo k dejanskim kaznivim dejanjem.

Faza uresničitve davčne utaje zajema njeno izvrševanje in dokončnost. Izvršena davčna utaja se kaznuje v skladu z zakonskimi predpisi, vendar se lahko s samoprijavo⁵ kaznovanost še prepreči, če se storilec prijavi sam še pred davčnim inšpiciranjem⁶. Zaključena utaja je takrat, ko je dokončno izvršena davčna utaja.

2.5 PUFFLERJEV POTEK DAVČNE UTAJE

Puffler loči potek davčne utaje od zamisli do kaznovanja. Vendar je njegov potek zelo poenostavljen, v praksi so poteki utaj le redko kdaj identični (Puffler, 1983, str. 36–38).

---

³ Ta člen pravi, da kdor je naklepno kaznivo dejanje začel, pa ga ni dokončal, se kaznuje za poskus, če je to kaznivo dejanje, za katerega se smejo po zakonu izreči tri leta zapor ali hujša kazen.

⁴ Pri nas ne poznamo samoprijave na področju kaznivega dejanja davčne zatajitve, lahko pa pride v poštev prostovoljni odstop od kaznivega dejanja, na podlagi katerega se sme storilcu kazen odpustiti (36. člen Kazenskega zakonika RS). Storilec lahko odstopi pri nedokončanem poskusu preprosto tako, da potem ko je že storil vse potrebno za povzročitev prepovedane posledice, osebno prepreči njen nastanek.

⁵ Davčna somoprijava je v slovenskem pravu novi institut. Osnovni cilj samoprijave je privabiti zavezanca za davek, da prijavijo svojo davčno obveznost, ki je sicer iz katerega koli razloga niso ali so jo prijavili le delno. Protidajatev za samoprijavo je oprostitev na prekrškovni ravni. Zavezanec za davek napove svoje davčne obveznosti, davčni organ pa odloči o samoprijavi z odločbo.

Samoprijava pa ne privlači tistih zavezancev za davek, ki bi se radi izognili davčnim obveznostim z neposrednim naklepom, ki pa je eden izmed pogojev za kaznivo dejanje davčne zatajitve po 249. členu Kazenskega zakonika RS. Prvi odstavek 249. člena Kazenskega zakonika definira *storitvena dejanja* (izognitev plačila davka, prispevka ali drugih predpisanih obveznosti). Drugi odstavek pa definira *opustitvena dejanja* (ne prijavi pridobljen dohodek). Obe obliki pa pomenita preslepitev davčnega organa kot posebno obliko kaznivega dejanja goljufije.

⁶ Trenutek, do katerega je mogoče opraviti samoprijavo, je vezan na vročitev sklepa o začetku inšpiciranja, torej do trenutka, ko se začne prekršek, oziroma na začetek kazenskega postopka. Postopek se začne po uradni dolžnosti, ko prekrškovni organ v okviru svoje pristojnosti v ta namen izvede kakršno koli dejanje, ali z vložitvijo pisnega predloga oškodovanca, državnega tožilca ali državnega organa, nosilca javnega pooblastila ali samoupravne lokalne skupnosti.

I. faza – razvoj davčne utaje:

- razmislek,
- odločitev,
- predpriprava,
- storitev/dejanje.

II. faza – postopek obdavčenja:

- izvedba,
- nadziranje davčnega organa,
- sum davčnega organa o davčni utaji.

Do začetka davčnega nadziranja si lahko davčni zavezanec s samoovadbo zagotovi, da ne bo kaznovan.

III. faza – kazenski postopek:

- morebitni preiskovalni ukrepi po kazenskem zakoniku,
- tožba,
- sodba.

2.6 OBLIKE DAVČNIH UTAJ

Utajevanje davkov se lahko pojavlja v več oblikah, in sicer kot (Denar, 1997, let. VII, št. 9, str. 15):

- goljufanje;
- zmanjševanje tržne vrednosti lastnine in premoženja;
- zmanjševanje vrednosti prodaje in povečanje vrednosti nakupov;
- ponarejanje bilanc uspehov;
- neprijavljanje dohodkov (davčni zavezanec prijavi manj oziroma sploh ne prijavi zasluženega dohodka);
- zmanjševanje dejanske višine dohodka, plač in premoženja (davčni zavezanec s ponarejanjem oziroma prirejanjem dokumentov, ki izkazujejo višino dohodkov, le-te zmanjša in tako zmanjša tudi osnovno za odmero davka);

- s povečanjem odhodkov in stroškov z vključevanjem nekaterih osebnih in neupravičenih poslovnih odhodkov med poslovne odhodke;
- oblikovanje umetnih izgub;
- izpuščanje določenih virov dohodka;
- razne druge oblike.

2.7 VZROKI ZA ODPOR DO PLAČEVANJA DAVKOV

Da bi lahko pojav davčne utaje bolje razumeli, moramo preučiti njegove vzroke. Vzroki, ki posameznega davčnega zavezanca usmerjajo v njegovo davčno vedenje, so različni, prav tako pa so različni dejavniki, ki vplivajo na davčne utaje. Te dejavnike je možno razdeliti na osnovne vzroke in dodatne razloge.

2.7.1 Osnovni vzroki

2.7.1.1 Davčno breme

Davčno breme v zadnjem času postaja čedalje hujše, saj se pristojnosti in naloge države povečujejo, povečuje pa se tudi socialna država in v zvezi s tem se večajo tudi potrebe po javnih prihodkih.

Z naraščanjem davčne obremenitve narašča tudi davčni odpor. Številni avtorji so se ukvarjali z vprašanjem, kje je tista točka oziroma višina davčnega bremena, na katero davčni zavezanci reagirajo z davčnim odporom. To je seveda odvisno od vsakega posameznika ter od njegove morale, etike in socialno-psihološkega dejavnika (Davčno finančna praksa, 2004, let. IV, št. 6, str. 14).

2.7.1.2 Previsoke davčne stopnje

Te se nekako štejejo med glavne vzroke za utajevanje davkov, saj davkoplačevalci neradi dobršen del svojega zasluženega dohodka odvajajo državi. To posledično

pomeni, da če se davčne stopnje dvigujejo in so zelo visoke, bodo davkoplačevalci iskali različne načine in poti, s pomočjo katerih bodo znižali davčno osnovo in tako plačali manj davka.

Do previsokih davčnih stopenj lahko pride zaradi dveh razlogov, in sicer zaradi nerazvitega davčnega sistema ter visoke javne porabe. To sta dejavnika, s katerima se soočajo predvsem nerazvite države in države v tranziciji, medtem ko se razvite države soočajo predvsem s problemom socialne države (Davčno finančna praksa, 2004, let. IV, št. 6, str. 14–15). Kot vemo za samo izvajanje socialne države, država potrebuje veliko prihodkov.

Kot zanimivost bom dodala, da je Richard Wahlund proučeval vplive davčnih reform, s poudarkom na zniževanju davčnih stopenj. Zanimalo ga je, ali višina davčnih stopenj vpliva na pojav davčnih utaj in če, kako, in ali spremembe davčnih stopenj vplivajo na povečanje/zmanjšanje obsega davčnih utaj. Študija je nato pokazala, da izvedena davčna reforma ni zmanjšala obsega davčnih utaj, četudi so se davčne stopnje v splošnem znižale. Ugotovil je, da se je kljub znižanju mejne davčne stopnje za posamezne davčne zavezance davčna stopnja zvišala zaradi višjih dohodkov (Davčno finančna praksa, 2004, let. IV, št. 6, str. 14–15).

2.7.1.3 Davčni nadzor in poznavanje davčnega prava

Davčni nadzor je zelo povezan s samo razvitostjo davčnega sistema v posamezni državi. Davčni nadzor pomeni nadzor oziroma preverjanje, ali davčni zavezanci izpolnjujejo svoje davčne obveznosti v skladu z zakonom (Vraničar, 2007, str. 300). Slab davčni nadzor je prisoten v nerazvitih davčnih sistemih, ki se soočajo s slabo organiziranostjo davčne službe, slabo definirano zakonodajo itd. V večini slabo razvitih držav se še srečujejo z neprijetnim pojavom, to je korupcija. V takšnih slabih sistemih je najbolj pozitivna rešitev poostreitev davčnega nadzora. Nadzor in utajevanje davka sta si nasprotni točki, kar pomeni, da pri čim večjem nadzoru je utajevanje manjše.

K zmanjšanju davčnih utaj pa vpliva tudi poznavanje davčnega prava. Tu se bom nanašala na preučevalca Eriksena in Fallana (glej Davčno finančna praksa, 2004, let. IV, št. 6, str. 15), ki sta na Norveškem preučevala, ali boljše poznavanje davčnega prava vpliva na zmanjšanje davčnega odpora. Primerjala sta skupino študentov prvega letnika davčnega prava in prvega letnika ekonomije. Iz raziskovanja sta potrdila hipotezo, da se pripadniki obeh skupin razlikujejo glede dojemanja pravičnosti davčnega sistema. Študentom davčnega prava se je med šolskim letom znatno izboljšalo poznavanje davčnega prava, s tem pa se je izboljšala njihova davčna etika. Za njih je davčno utajevanje postalo nedopustno. Tako sta avtorja uspela dokazati, da poznavanje davkov izboljšuje davčno etiko davčnih zavezancev. Tako lahko povzamemo, da večja informiranost in vednost državljanov lahko prispeva k zniževanju odpora do plačevanje davkov in odpravi negativni odnos do davkov.

2.7.1.4 Davčna morala in etika

Etika je filozofski nauk o etičnem ali moralnem. Govori o tem, kaj je z etičnega stališča dobro in kaj slabo, kako naj človek ravna, da bo njegova dejavnost v skladu z etičnim pojmovanjem dobrega, in kako naj živi, da bo njegovo življenje moralno. Morala pa usmerja medsebojne odnose ljudi kot posledica pojmovanja dobrega in slabega (Čokelc, 2000, str. 353). Torej iz razloženih besed etika in morala lahko sklepamo, da gre za obnašanje in usmerjanje davkoplačevalca k moralnemu oziroma k pravilnemu obnašanju, da bo davkoplačevalec v pravilnem obsegu poravnal svojo davčno obveznost do države ali pa tudi ne, kar pa je nemoralno oziroma neetično.

2.7.1.5 Pravičen davčni sistem

V teoriji in praksi danes prevladuje stališče, da o pravičnosti govorimo takrat, če je to v skladu z ekonomsko močjo davčnega zavezanca. Pri tem pa smo soočeni s problemom, kako ugotoviti to ekonomsko moč in če se vsaka davčna obremenitev lahko oceni pravično.

Odpor do plačevanja davkov je večji, čim večje je odstopanje od splošno sprejetega kriterija pravičnosti. Porušitev kriterija pravičnosti pri obdavčenju, pa lahko povzroči nezadovoljstvo davčnih zavezancev. Če le-ti ocenijo, da so nekatere osebe v ugodnejšem položaju, bodo poskušali te krivice sami popraviti (Čokelc, 1998, str. 273–275). Številni avtorji so v številnih raziskavah skušali potrditi, da davčni odpor narašča z naraščanjem občutka nepravilne razporeditve davčne obremenitve. Kljub temu pa se še danes ni našel odgovor na vprašanje, kakšen davčni sistem je pravičen.

2.7.2 Dodatni razlogi

Vito Tanzi in Parthasarathi Shome trdita, da med fizičnimi osebami najlažje utajujejo davek bolj izobraženi, med te štejemo zdravnike, pravnike, arhitekta, umetnike, športnike itd. V primerjavi z zaposlenimi pri delodajalcih jih je veliko težje nadzorovati. Ugotavljanje virov dohodka zaposlenih je lažje, saj pri delodajalcih obstajajo plačilne liste, na podlagi katerih je mogoče brez velikih težav ugotoviti, kdo je prejemnik dohodka in v kakšni višini. Pri tisti prvi skupini pa je to nekoliko težje, ker lahko oni različne vire dohodka prikrijejo na različne načine (Tanzi, Shome v: Denar, 1997, let. VII, št. 9, str.16) .

Ti dodatni razlogi v družbi povzročajo socialne nemire in naperjenost proti državi, ker to dopušča goljufanje določenih slojev prebivalstva.

2.8 MOTIVI DAVČNEGA UTAJEVANJA

Različni avtorji, ki so proučevali pojem davčne utaje, so ugotovili naslednje motive za davčno utajevanje (Hundsdoerfer, 1996, str. 18):

- nezadovoljstvo zaradi državne porabe sredstev od plačanih davkov, z davčno pravičnostjo, davčnim sistemom, s pogoji poslovanja, z državo, s cilji vlade in svojim davčnim položajem v primerjavi z drugimi davkoplačevalci;

- posredno uresničevanje ciljev, z znižanjem davkov želi podjetje povečati svoje možnosti investiranja ali z notranjim financiranjem povečati svojo finančno moč;
- manjkajoča likvidnost za plačevanje davkov – omeniti moramo, da kriteriji, s katerimi davkoplačevalci merijo likvidnost, izvirajo tudi iz njihovih subjektivnih ocen;
- doseči financiranje ali pa doseči ugodne pogoje za že obstoječe financiranje;
- prikazati rast dobičkov za zvišanje njihovih deležev;
- preprečiti razkritje negativnega tržnega zaznavanja;
- doseči višje cene;
- prikazati finančno poslovanje na podlagi dogovora;
- velika želja po osebni koristi;
- visoki osebni dolgovi;
- občutek, da plačilo ni v sorazmerju z odgovornostjo;
- vedenje prebrisanega in iznajdljivega poslovneža z nepoštenimi namerami;
- želja po zrušitvi sistema;
- pretiran družinski ali drug pritisk;
- pretirane hazarderske navade;
- nezadovoljstvo zaradi birokratske obremenitve, ki jo povzročajo izpolnjevanje davčnih napovedi in obrazcev, davčni inšpektorji in davčni svetovalci, in/ali s tem povezanih stroškov. Prikrivanje davkov z usklajevanjem popolnih in nepopolnih poslovnih knjig, evidenc in listin povzroča dodatne obremenitve in zahteva veliko znanja;
- zabava ob tveganju davčne utaje;
- socialni pritisk ali socialno prilagajanje, ki ga povzroči vedenje ali pričakovanje poslovnih partnerjev ali prijateljev. Zaradi osebnega vedenja posameznikov se lahko spremenijo socialne norme in zavest o pravicah;
- pomanjkanje možnosti za zakonsko dovoljeno zmanjšanje davčne obremenitve. Če bi ta možnost obstajala, bi zagotovo zmanjšala število davčnih utaj.

2.9 SOCIALNO-PSIHOLOŠKI DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA DAVČNO UTAJEVANJE

Najobširnejši psihološki model davčne utaje so zasnovali Weigel, Hessing in Elffers. Z modelom so poskušali razložiti število situacijskih in osebnostnih spremenljivk, ki vplivajo ena na drugo in s pomočjo katerih lahko razložimo motivacijo za davčno utajo. Model razlikuje dve glavni skupini spremenljivk, in sicer (Čokelc, 2005, str. 12):

2.9.1 Socialni spremenljivki, ki pospešujeta davčno utajevanje

2.9.1.1 Finančni pritisk

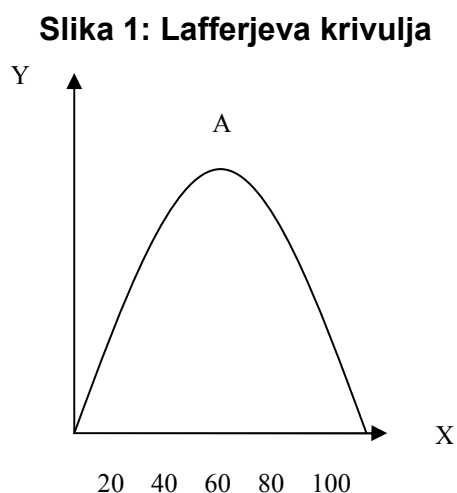
Sama pripravljenost za utajo davkov je odvisna tudi od samega finančnega pritiska, ki pa je določen z višino davčne obremenitve. Zvišanje davčne stopnje⁷ namreč vedno ne pomeni avtomatskega povečanja vsote zbranih davkov. Z naraščanjem višine davčne stopnje davčni prihodki naraščajo vse počasneje. Ko davčna stopnja preseže določeno mejo, pa njeno nadaljnje naraščanje privede celo do padca davčnih prihodkov. Vzrok pojava je sorazmerno naraščanje odpora do plačevanja davkov, ki ima za posledico po eni strani čedalje manjše število davčnih zavezancev in po drugi strani čedalje večjo stopnjo davčnih utaj, kar pa vse vodi do zmanjšanja javnih finančnih prihodkov.

Davčni odnos z večanjem davčnih stopenj nekaj časa narašča, nato začne od določene točke A (zelo težko je napovedati, kje je tista točka, od katere bo z nadaljnjim povečanjem davčnih stopenj začel davčni prihodek dejansko padati) z nadaljnjim večanjem davčnih stopenj padati ter pri 100 % obremenitvi pade na 0. To pomeni, da se državi z visokimi davčnimi obremenitvami splača znižati davčno stopnjo, ker je mogoče pričakovati, da bo s tem povečala davčne prihodke. Lafferjeva

---

⁷ Davčna stopnja je podana v znesku ali odstotku. Če je znan znesek, potem nam davčna stopnja pove, kolikšen znesek na določeno količino ali vrednost je treba plačati v obliki davka, oziroma če gre za odstotek, kolikšen del vrednosti pomeni davek (Klun, julij 2007, str. 13).

krivulja prikazuje odnos med davčno stopnjo in davčnimi prihodki (Škof, 2007, str. 119–120).

Vir: Škof et al., (2007, str. 119)

2.9.1.2 Socialne norme

Turner je socialno normo opredelil kot splošno sprejet način mišljenja, čustvovanja ali vedenja, ki je odobravano in pričakovano. Je pravilo, vrednota ali standard, ki je izmenjan med člani socialne skupine, ki predpisuje primerna, pričakovana in zaželena stališča in vedenja v stvareh, ki so pomembne za skupino. Tako bo v skupini, v kateri velja osebno bogastvo kot merilo za uspeh in v kateri dobro počutje drugih ni tako pomembno, večje število davčnih utaj kot v skupini, ki daje velik pomen skupnemu lastništvu in njegovi pravični razdelitvi.

2.9.2 Psihološki spremenljivki, ki pospešujeta davčno utajevanje

2.9.2.1 Osebni pritisk

Nepravičnost pri davkopllačevalcih vzbuja nezadovoljstva nad davčnim sistemom in odpor do plačevanja davkov. Čim večje je odstopanje od pravičnosti, tem večji je odpor do plačevanja davka, kar pa posledično pomeni naraščanje davčnih utaj. Vendar pa o neki enakosti in s tem pravičnosti pa lahko govorimo le takrat, če je to v

skladu z ekonomsko močjo davčnega zavezanca. Pri tem pa se soočamo s problemom, kako ugotoviti to ekonomsko moč in ali vsako davčno obremenitev lahko ocenimo za pravično.

Nepravičnost povzroča pri davčnih zavezancih neko nezadovoljstvo. Če le-ti ocenijo, da je davčno breme nesorazmerno razporejeno, oziroma so nekatere osebe v ugodnejšem položaju, bodo poskušali te krivice sami popraviti. Primer subjektivnega dojetja nepravičnosti se pojavi takrat, če primerjamo davčne obveznosti zavezanca, ki prejmeta enake dohodke. Ker eden iz kakšnih koli razlogov plača manj davka kot drugi, nastane pri drugem osebnostni pritisk za zmanjšanje davčne obveznosti.

Občutek nepravičnosti pa ne nastaja samo ob primerjavi z drugimi osebami, temveč nastaja tudi s primerjavo davkoplačevalca z državo. Davkoplačevalec plača davke in prispevke za socialno zavarovanje, država pa zato skrbi za njegovo varnost, izobraževanje, zdravstvo itd. Danes se v Sloveniji to nezadovoljstvo kaže predvsem na področju zdravstva, saj imajo davkoplačevalci občutek, da za davkoplačevalski denar ne dobijo toliko, kolikor plačajo, na primer dolge čakalne vrste, nekajletno grajenje bolnišnic, dodatno plačevanje storitev itd., vse to pa seveda pripelje do sive ekonomije, korupcije, kar pa je predvsem pomembno, pride do zmanjšanja plačevanja prispevkov.

2.9.2.2 Osebna usmerjenost

Medtem ko socialne norme pogojujejo pripravljenost za davčno utajo v skupinah, povzroča osebna usmerjenost individualne razlike znotraj teh skupin. Tako bo oseba, ki je naravnana nase, prej izkoristila možnost davčnega utajevanja, kot oseba, katere naravnost k skupini je močnejša. V literaturi se še omenjata dva vzroka:

- sprememba načina obdavčenja – vsaka sprememba načina obdavčenja povečuje davčni odpor, ta odpor je viden predvsem pri uvedbi nove davčne obveznosti;

- poraba sredstev – če država financira naloge, ki jih po mnenju davčnih zavezancev ne bi smela, ali z zbranimi sredstvi neodgovorno ravna, bo to povzročilo nezadovoljstvo davčnih zavezancev (Kurtz, 1996, str. 42). Ti niso pripravljeni plačati davka, s katerim financirajo nepotrebne ali ne dovolj utemeljene naloge. Odpor do plačevanja davčnih obveznosti je manjši, če je poraba proračunskih sredstev usklajena z interesi in potrebami davčnih zavezancev.

3 DAVEK NA DODANO VREDNOST

3.1 UVOD V DAVEK NA DODANO VREDNOST

Davek na dodano vrednost (v nadaljevanju DDV) označujejo pravni teoretiki kot moderen način obdavčenja prometa blaga in storitev. Uveljavljen je v vseh državah organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (Organization for Economic Cooperation and Development – OECD), razen v Združenih državah Amerike, kjer še vedno uporabljajo prometni davke.

Republika Slovenija je DDV uveljavila 1. julija 1999 na podlagi Zakona o davku na dodano vrednost, ki ga je sprejel Državni zbor Republike Slovenije na zasedanju 28. decembra 1998. V naslednjih letih je zakon doživel številne spremembe in dopolnitve, vendar največjo vsebinsko spremembo je sistem DDV doživel ob vstopu Slovenije v Evropsko unijo, ko so bile v slovenski pravni sistem vključene posebne določbe o načinu obdavčenja prometa blaga in storitev v promet na notranjem trgu EU, torej med državami članicami Evropske unije. DDV je posreden davek, kar pomeni, da se plačuje posredno, prek cen, ki jo potrošniki plačujemo za določeno blago oziroma storitve. Zato se tudi pogosto v literaturi omenja kot davek na potrošnjo, potrošni davek ali prometni davek. Glavna značilnost DDV je, da se odmeri glede na promet oziroma potrošnjo določenega blaga oziroma določenih storitev.

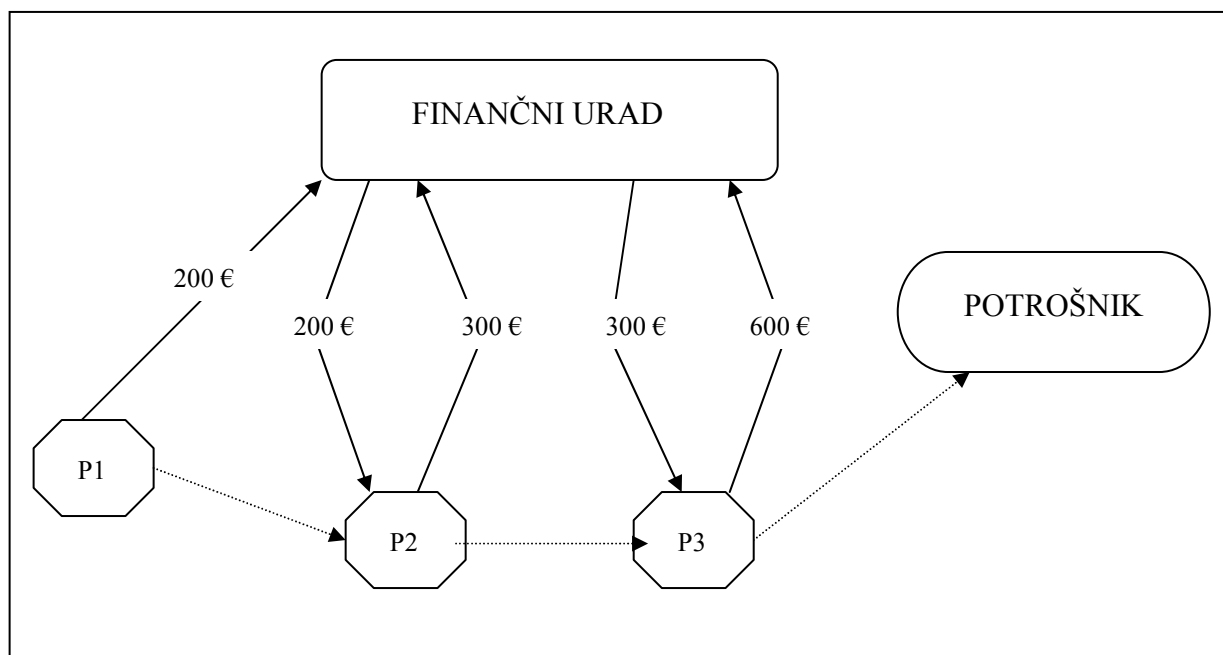
DDV je nevtralen. Nikomur ne daje prednosti in nikomur ne zmanjšuje konkurenčne sposobnosti, ker je izvoz na ničelni stopnji. Tako se domači proizvodi pojavljajo na svetovnem trgu brez DDV v ceni, kar je seveda zelo koristno za konkurenčno sposobnost (Škof, et al., 2007, str. 380).

Pravzaprav pa ravno DDV, ki mu davčni znanstveniki kot strokovnjaki pojejo hvalnice, je v zadnjih letih postal prava nočna mora za davkarje. Računsko sodišče RS je na podlagi podatkov ugotovilo, da je primanjkljaj DDV v letu 2006 znašal kar

vrtočlavih 184 milijonov evrov, kar predstavlja 6,4 odstotkov celotnih prihodkov iz DDV v letu 2006 (Revizijsko poročilo 2008. Računsko sodišče RS, Ljubljana).

3.2 POTEK DAVKA NA DODANO VREDNOST

Slika 2: Prikaz funkcije davka na dodano vrednost

Vir: Škof et al. (2007, str. 372)

Iz prikazanega lahko razberemo, da podjetnik (P1) proda blago podjetniku (P2) za 1.000 €. Temu znesku nato še prištejemo 20 % DDV, skupno torej znaša 1.200 €. Od tega sledi, da plačilno breme znaša 200 €.

Podjetnik (P2) proda blago podjetniku (P3) za 1.500 €. Temu znesku nato prištejemo 20 % DDV, skupno znaša 1.800 €. Plačilno breme znaša 300 €. Vstopni davek je 100 € (300 € – 200 €).

Podjetnik (P3) proda blago potrošniku za 3.000 €, temu znesku nato prištejemo še 20 % DDV in skupno znaša 3.600 €. Vstopni davek je 300 € (600 € – 300 €).

Iz prikazanega ugotovimo, da se davek plačuje na vsaki stopnji, ki jo opravi blago. To pomeni, da je pri vsaki prodaji blaga treba plačati DDV. Če je kupec blaga podjetnik (davčni zavezanec) in blago uporabi za dejavnost, potem lahko plačani davek na dodano vrednost koristi kot vstopni davek.

3.3 DAVČNI ZAVEZANEC

Davčni zavezanec je načeloma vsaka oseba, ki *kjer koli neodvisno opravlja* katero koli *ekonomsko dejavnost*, ne glede na namen ali rezultat opravljanja dejavnosti. Ta definicija vsebuje tri elemente (Vraničar, 2007, str. 101–102):

1. Zavezanec je oseba, ki *kjer koli* opravlja dejavnost – to pomeni, da zakon kot davčne zavezance obravnava vse osebe, ki opravljajo dejavnost, ne glede na to, ali to dejavnost opravljajo na območju Slovenije ali kjer koli drugje. Tako so davčni zavezanci tudi tista podjetja s sedežem v Sloveniji, ki poslujejo na tujih trgih.

2. Zavezanec je oseba, ki *neodvisno opravlja dejavnost* – to pomeni, da je davčni zavezanec le oseba, ki opravlja dejavnost neodvisno, v svojem imenu oziroma za svoj račun in ne v odvisnem razmerju.

3. Zavezanec je oseba, ki opravlja *ekonomsko dejavnost* – to pomeni, da je posameznikov namen trajno doseganje dohodka. Ekonomska dejavnost je v Zakonu o davku na dodano vrednost opredeljena kot »vsaka proizvodna, predelovalna, trgovska in storitvena dejavnost, vključno z rudarsko, kmetijsko in poklicno dejavnostjo«.

Pojem davčnega zavezanca je treba ločiti od pojma zavezanca, ki je identificiran za namen DDV, saj pojem davčnega zavezanca vključuje tako zavezanca, ki je identificiran za namene DDV, kot tudi malega davčnega zavezanca, ki je do določenih zneskov oproščen DDV, ali kmeta, ki je upravičen do pavšalnega nadomestila.⁸ Z vstopom v EU so postali zavezanci še tuje osebe, če prodajajo

---

⁸ Davčni zavezanec pa ni oseba (ne glede na pravno obliko; fizična oseba, d.o.o., združenje, javni zavod ...), ki v zadnjih 12 mesecih ne preseže oziroma ni verjetno, da bo presegel 25.000 €. Tako tudi ni davčni zavezanec predstavnik kmečkega gospodinjstva, ki je zavezanec za dohodnino od dohodka iz osnovne kmetijske in osnovne gozdarske dejavnosti, če katastrski dohodek vseh članov gospodinjstva za zadnje koledarsko leto ne presega 7.500 €.

zavezancem v Sloveniji, nezavezancem v Sloveniji v vrednosti 35.000 €, ter tiste tuje osebe, ki pridobivajo blago iz EU v Sloveniji za transakcije zunaj Slovenije. Tuje osebe lahko namesto registracije izberejo davčnega zastopnika.⁹ Davčni zavezanci so tudi mali zavezanci, ki pridobivajo blago iz EU v vrednosti nad 10.000 € ali trošarinske izdelke, ter začasni zavezanci, ki prodajo novo prevozno sredstvo v EU nezavezancu oziroma kupcu novega motornega vozila iz EU (Klun, 2007, str. 56).

3.4 DODANA VREDNOST PRI DDV

V teoriji je splošno znano, da je DDV splošni prometni davek, ki se plačuje od dobav katerega koli blaga oziroma storitev razen tistih, ki so iz obdavčitve izvzeti. Splošno nam je znano, da je davek obveznost fizične oziroma pravne osebe, da od svojih dohodkov prispeva za skupne družbene potrebe. Vendar pa se postavljajo vprašanja, kaj je ta *dodana vrednost*, ki je predmet obdavčitve z DDV. V praksi se je uveljavila potrošna oblika DDV, ki navaja:

- pri potrošnem davku na dodano vrednost zavezanec lahko pri ugotavljanju svoje dodane vrednosti na strani stroškov upošteva tudi nabavo osnovnih sredstev (Vraničar, 2007, str. 54–55).

3.5 IDENTIFIKACIJSKA ŠTEVILKA

Slovenija od 1. maja 2004 uporablja v sistemu DDV identifikacijsko številko za DDV in nič več davčne številke. To pomeni, da je potrebno na vsakem izdanem računu navesti izdajateljevo identifikacijsko številko za DDV, pod katero opravi promet blaga oziroma storitve.

---

⁹ Tuja oseba, ki želi poslovati na slovenskem območju, lahko imenuje davčnega zastopnika. Ta je lahko fizična ali pravna oseba, ki opravlja dejavnost na območju Slovenije in je identificirana za namene DDV v Sloveniji. Njegov namen je, da tuji osebi olajša izpolnjevanje obveznosti in uveljavlja pravice po ZDDV.

Z identifikacijsko številko za DDV lahko prejemnik računa ugotovi oziroma preveri, ali je izdajatelj računa zavezanec za DDV ali ne, ter s tem posledično ugotovi, ali si lahko odbija vstopni DDV ali ne. Identifikacijska številka za DDV tako loči davčne zavezance na tiste, ki so vključeni v sistem DDV in imajo identifikacijsko številko za DDV, od tistih, ki niso vključeni v sistem DDV (Petauer, 2004, str. 130).

3.5.1 Izdaja identifikacijske številke

Prvi pogoj za izdajo identifikacijske številke za DDV je, da zavezanec opravlja dejavnost oziroma jo namerava opravljati.

79. člen ZDDV-1 določa tri skupine ljudi oziroma zavezancev, ki jim davčni organ mora izdati identifikacijsko številko za DDV, in sicer:

- vsakemu davčnemu zvezancu, ki na ozemlju Slovenije opravlja dobave blaga ali izvaja storitve, od katerih se lahko odbije DDV, razen če davčni zavezanec opravlja storitev ali dobavlja blago, za katere je plačnik DDV prejemnik blaga oziroma storitve;
- vsakemu davčnemu zvezancu ali pravni osebi, ki ni zavezanec za DDV, ki pridobiva blago iz drugih držav članic EU in je prostovoljno ali zaradi obsega pridobitve (več kot 10.000 € letnega obsega pridobitev) zahteval pridobitev identifikacijske številke za DDV za obračunavanje DDV od pridobitve blaga iz drugih držav članic EU;
- vsakemu davčnemu zvezancu, ki opravi pridobitve iz drugih držav članic v zvezi s svojo dejavnostjo in jo opravlja zunaj ozemlja Slovenije.

215. člen Direktive o DDV zahteva, da se identifikacijska številka za DDV začne z dvomestno kodo države članice, ki je posameznemu zvezancu izdala identifikacijsko številko, to pa zaradi prepoznavanja držav članic EU. V Sloveniji je

identifikacijska številka za DDV sestavljene iz predpone SI,¹⁰ nato pa je dodana še davčna številka, s katero so v davčnem registru identificirani vsi davčni zavezanci.

S pridobitvijo identifikacijske številke za DDV zavezanec postane v celoti zavezan k spoštovanju Zakona o davku na dodano vrednost, kar pa pomeni, da mora oddajati davčne obračune, zagotavljati ustrezne podatke v svojem knjigovodstvu, voditi predpisane evidence, izdajati račune kot zavezanec za DDV, hkrati pa pridobi pravico uveljavljati odbitek DDV, pridobivati blago iz drugih držav članic, ne da bi mu bil zaračunan tuji DDV. Pridobitev identifikacijske številke za DDV torej pomeni po eni strani dolžnost izpolnjevati obveznosti po Zakonu o davčnem postopku, po drugi strani pa omogoča tudi uveljavljanje pravic, kateri sta:

- uveljavljati odbitek DDV,
- pridobivati blago iz druge države članice EU brez obračunanega DDV druge države članice.

3.5.2 Prenehanje identifikacije za namen DDV

Prenehanje identifikacije za DDV lahko pride na zahtevo davčnega zavezanca ali po uradni dolžnosti. Normalno je, da bo oseba, ki ne posluje več, ali ki ne posluje več v zadostnem obsegu ali ne opravlja več transakcij, zaradi katerih bi morala biti identificirana za namene DDV, zahteva prenehanje identifikacije. Davčni organ pa bo uporabil možnost prenehanja identifikacije po uradni dolžnosti predvsem v zvezi s preprečevanjem zlorab na področju DDV. Osnovni namen tega ukrepa je preprečiti izdajo DDV številke goljufu oziroma čim prej preklicati že izdano številko, ki jo goljufi zlorablajo za utajo DDV. Pomembno je, da goljufi brez veljavne DDV številke namreč davčne utaje s pomočjo slamnatih podjetij ne morejo izvesti.

Zaradi tega je s strani davčne uprave že uveden poostren nadzor pri dodeljevanju identifikacijskih številok za namene DDV. Tako bodo davčni zavezanci, ki bodo zaprosili za izdajo identifikacijske številke, soočeni z množico vprašanj glede

---

¹⁰ Predpone se razlikuje od države do države: na primer Nemčija ima DE, Španija ES, Italija IT, Avstrija AT, Velika Britanija GB, Madžarska HU itd.

opravljanja dejavnosti. Poleg tega pa bodo morali predložiti različne dokumente, ki bodo dokazovali resnični namen opravljanja gospodarske dejavnosti.

3.6 PRAVICA DO ODBITKA VSTOPNEGA DDV

Pravica do odbitka DDV je eden temeljnih instrumentov slovenskega in evropskega sistema DDV. Prek mehanizma odbitka DDV se zagotavlja nevtralnost sistema DDV.

Zakon o davku na dodano vrednost uveljavlja pravico do odbitka slovenskega DDV. Gre torej za davčno obveznost v Sloveniji, kar pomeni, da veljajo obveznosti iz DDV, ki pripadajo slovenskemu državnemu proračunu.

3.6.1 Nastanek pravic do odbitka DDV

Davčni zavezanec, ki je nabavil blago oziroma storitev, pridobi pravico uveljaviti odbitek DDV v trenutku, ko je pri njegovem dobavitelju nastala obveznost obračuna DDV. Tudi pri uvozu nastane pravica do odbitka, ko nastane obveznost za obračun DDV od uvoza blaga, torej ko je blago uvoženo in je carinski organ prejel ustrezno carinsko deklaracijo.

Zelo pomembno pa je, da davčni zavezanec sme pravico do odbitka uveljaviti šele v tistem davčnem obdobju, v katerem je prejel račun, za njemu opravljeno dobavo blaga oziroma storitev, oziroma carinsko deklaracijo za uvoženo blago. Torej čeprav obveznost nastane že z izdajo računa in načeloma takrat nastane tudi pravica do odbitka, pa sme davčni zavezanec uveljaviti odbitek DDV šele, ko prejme račun oziroma carinsko deklaracijo.¹¹

---

¹¹ Blago, ki je vneseno iz tretjih držav na carinsko območje Skupnosti, je od trenutka vnosa predmet carinskega nadzora in je lahko podvrženo kontroli carinskih organov. Oseba, ki vnese blago na carinsko območje, ga mora nemudoma prepeljati do carinskega urada ali na drug kraj, ki ga določijo carinski organi. To blago, ki je vneseno v območje Skupnosti, se mora predložiti carinskemu organu. Carinska deklaracija torej pomeni dejanje, s katerim oseba v predpisani obliki in na predpisan način izrazi voljo dati blago v določen postopek. Carinsko deklaracijo izdelava deklarant v svojem imenu ali v

Takšna posebnost ni slovenska posebnost, ampak izhaja iz sodb ES. Konkretna rešitev temelji na sodbi C-152/02 Terra Baubedarf Handel GmbH v. Finanzamt Osterholz – Scharmbeck z dne 29. aprila 2004, v kateri je sodišče presodilo, da je mogoče uveljaviti odbitek DDV šele v tistem davčnem obdobju, v katerem sta izpolnjena oba predpisana pogoja:

- storitev je opravljena oziroma blago je dobavljeno,
- zavezanec – prejemnik blaga oziroma naročnik storitve pa razpolaga z računom ali drugim dokumentom.

3.6.2 Davek na dodano vrednost, za katerega se prizna pravica do odbitka

V skladu s 63. členu ZDDV se lahko zavezancu uveljavi odbitek v višini zneska DDV, ki mu je bil zaračunan za blago in storitev, ki ju bo uporabil za namene opravljanja svoje obdavčene dejavnosti. Odbiti sme (Vraničar, 2007, str. 480):

- DDV, ki ga je dolžan plačati ali ga je plačal v Sloveniji za blago ali storitev, ki mu jih je dobavil drug davčni zavezanec;
- DDV, ki ga je dolžan plačati za transakcije, ki se v skladu z izrecno zakonsko določbo štejejo za dobave blaga ali storitev. Gre za uporabo blaga, ki ga je davčni zavezanec proizvedel, zgradil, nabavil, predelal ali uvozil v okviru opravljanja dejavnosti za namene opravljanja svoje dejavnosti, če od takega blaga, če bi ga nabavil od drugega davčnega zavezanca, ne bi imel pravice do celotnega odbitka DDV;
- DDV, ki ga je dolžan plačati za pridobitve blaga iz drugih držav članic EU;
- DDV, ki ga je dolžan plačati za transakcije, ki se v skladu z zakonom štejejo kot pridobitve blaga znotraj Skupnosti, gre za prenos blaga iz ene države v drugo ter za blago, ki ga uporabljajo oborožene sile Nata;
- DDV, ki ga je zavezanec dolžan plačati v zvezi z uvozom blaga.

4 DAVČNE UTAJE S POMOČJO SLAMNATIH PODJETIJ

Z vstopom Republike Slovenije v Evropsko unijo in odpravo carinskih meja, kjer se je prej izvajal davčni nadzor nad potekom blaga iz in v Slovenijo, je zdaj glede davčnega nadzora obračunavanja in plačevanja DDV pri prometu blaga znotraj EU prišlo do bistvenih sprememb. Zaradi svobodnega pretoka blaga in storitev znotraj EU in s tem enotnega skupnega trga so se med pozitivnimi učinki pojavili tudi negativni učinki, in sicer v smislu povečanega obsega davčnih utaj.

4.1 UTAJE DAVKA NA DODANO VREDNOST S POMOČJO SLAMNATIH PODJETIJ

Davek na dodano vrednost je v zadnjem času postal prava nočna mora za davčne organe. Evropska unija ocenjuje, da znaša utaja davkov na letni ravni med 2 % in 2,5 % BDP Evropske unije, kar letno znese med 200 in 250 milijardami evrov. Slovenski BDP je v letu 2007 znašal 33.542 mio evrov, kar glede na zgornjo oceno pomeni, da se je znesek utaj davkov v lanskem letu gibal med 670 mio evrov in 838 mio evrov (URL=<http://optilab.net/frauds/tax.html>). Pa ne le to, že nekaj let zneski pobranega DDV padajo in vsako leto znova poberejo manj DDV, kot so načrtovali. Državam zaradi davčnih goljufij uhajajo torej neznanske vsote.

Organizirane davčne utaje davka na dodano vrednost se v strokovni terminologiji imenujejo davčni vrtiljaki oziroma missing trader, pri nas pa se je razširil izraz slamnata podjetja, njihove vodje pa slamnati direktorji.

Če želimo ugotoviti, zakaj se je uveljavila ravno beseda slamnati/-ta, je najprej potrebno razložiti preprosto besedo slama. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika je slama opisana kot posušena stebila in listi omlatenega žita. Vendar ne moremo vzeti dobrednega prevoda, ampak si moramo zamisliti kot votlo steblo, ki je znotraj prazno. Ravno to pa je značilno za slamnata podjetja/družbe, saj le-ta nimajo ne nepremičninskega ali premičnega premoženja, nimajo stacionarnega telefona, slamnati direktorji so dosegljivi samo preko mobilnega telefona. Vse kar ima takšna družba, je identifikacijska številka za namene DDV in transakcijski račun, na katerega prejemniki računov nakazujejo denar, ki se potem z računa dviga gotovinsko in predvsem za namene, ki nimajo nikakršne zveze s poslovanjem same družbe.

Tako so tudi slamnati direktorji ponavadi osebe, ki ne opravljajo same funkcije zakonitega zastopnika in ne sklepajo poslov po svoji volji. Iz prakse je znano, da so slamnati direktorji največkrat osebe z družbenega dna, to so klateži, osebe s kriminalno preteklostjo, tujci itd. Po navodilu nekoga drugega izdajajo račune, na podlagi katerih prejemniki teh računov uveljavljajo odbitek vstopnega DDV. Iz vsega tega lahko povzamemo, da gre za podjetja, ki so znotraj prazna.

Uredba Komisije (ES) št. 1925/2004 opredeljuje slamnata podjetja, missing trader s skupnim izrazom *neplačujoči gospodarski subjekti* in pomeni gospodarski subjekt, registriran kot davčni zavezanec za DDV, ki morebiti z goljufivim namenom pridobi blago ali storitve, ali to simulira brez plačila DDV in dobavljeno blago ali storitev z DDV, vendar ne plača dolgovanega DDV ustreznemu državnemu organu.

4.2 DEFINIRANJE POJMOV DAVČNI VRTILJAK, SLAMNATA PODJETJA, MISSING TRADER

Za lažje nadaljnje razumevanje sem se odločila, da najprej točneje definiram vse tri pojme.

4.2.1 Davčni vrtiljak

Pojem davčni vrtiljak se v vsebini oziroma v literaturi največkrat uporablja takrat, ko je opisana shema oziroma potek utaje DDV. Pogostokrat se reče, da se ta vrtiljak zavrti, kar je tudi res. V praksi se dogaja, da tisto podjetje, ki začne davčni vrtiljak, ga tudi konča. Več o tem v naslednjem poglavju.

4.2.2 Missing trader – slamnato podjetje

Missing trader¹² pa je le en del tega davčnega vrtiljaka in je tudi ključni člen pri utaji DDV. Brez njega utaja davka ni možna. Gre za neplačujoči gospodarski subjekt, torej ne plača obračunanega DDV. Istega pomena je pojem slamnato podjetje. Gre za slovenski izvor besede, nekateri avtorji bi morda bili mnenja, da gre za slovensko popačenko besede missing trader.

4.3 IGRALCI V UTAJAH TIP A VRTILJAK

4.3.1 Missing trader – slamnato podjetje

To je podjetje, ki ne izpolni davčne obveznosti, saj se taka podjetja ustanavljajo za posamezni posel, morda za kak mesec oziroma leto. Ponavadi gre za tuje podjetje, za katerega davčna administracija nima dostopa do njegovih poslovnih knjig ali

---

¹² Missing trader v prevodu pomeni manjkajoči trgovec.

katerih koli drugih listin. V verigi se pojavlja največkrat kot pridobitelj blaga znotraj Skupnosti. Praviloma je znan le njegov poštni predal ali prebivališče. Sedež je pogosto lažen, dejavnost pa ponavadi ni jasno opredeljena.

4.3.2 Buffer

Je nekakšna vez med missing traderjem in končnim kupcem v verigi. Ta kupi blago od missing traderja in ga takoj proda brokerju. Buffer izkazuje obveznost oziroma presežek DDV in deluje skladno z veljavno zakonodajo. Njegova naloga je onemogočiti odkritje neposredne povezave v verigi tipa vrtiljak. Čim več bufferjev je, tem bolj kompleksno je odkriti njihovo utajo.

4.3.3 Broker

Je končna vez v verigi tipa vrtiljak, ki kupi blago od bufferja, redko od missing traderja, in ga nato dobavi stranki s sedežem znotraj EU, prav tako pa omogoči promet blaga v drugo državo članico, ali pa opravi prodajo na domačem trgu. V primeru ko broker opravi dobavo znotraj EU, zahteva vračilo DDV, v primeru da opravi prodajo blaga na nacionalnem trgu, pa je to podjetje, ki plača DDV. Broker je vedno ustanovljen v isti državi članici kot missing trader.

4.3.4 Conduit company oziroma osnova vrtiljaka

Conduit company deluje vedno v drugi državi članici kot ostali prej navedeni. Pojavlja se kot dobavitelj blaga v drugo državo članico EU, torej je njegovo blago vedno obdavčeno z 0 %.

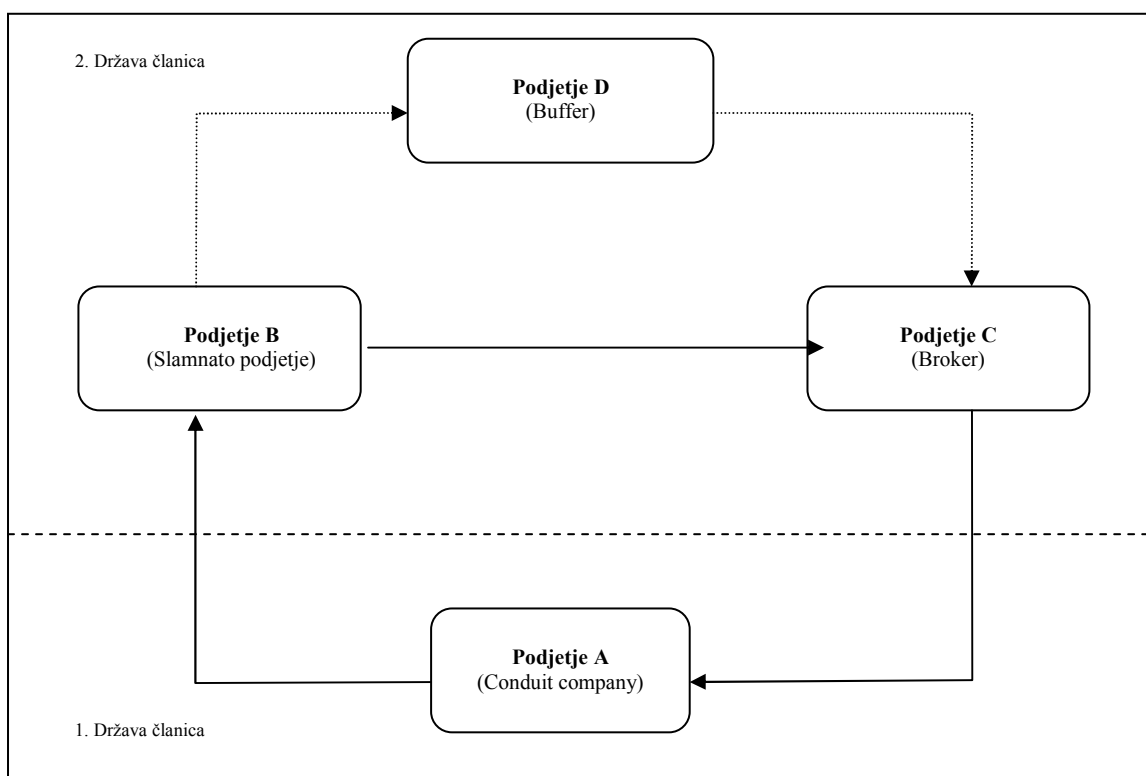
4.4 POTEK UTAJ DAVKA S POMOČJO SLAMNATIH PODJETIJ

4.4.1 Osnovna oblika poteka utaj davka s pomočjo slamnatih podjetij

Osnovna ideja davčne utaje tipa vrtiljak je doseči čim hitrejši dobiček z neplačevanjem DDV ter s poznavanjem dobave znotraj Skupnosti in s tem doseči prodajo blaga po normalni tržni ceni. Missing trader družbe svoje obveznosti iz naslova obračunanega DDV niti ne prijavijo (torej ne predložijo obračuna DDV) niti je ne plačajo in so ustanovljene izključno za namene davčnega utajevanja.

Pri prikazu osnovne sheme davčnega vrtiljaka je potrebno poudariti, da se v praksi pojavljajo najrazličnejše variacije shem.

Slika 3: Osnovna shema davčnega vrtiljaka

Vir: Interna navodila Davčne uprave Republike Slovenije za izobraževanje 2008

Potek davčnega vrtiljaka poteka tako, da podjetje A, ki je zavezanec za DDV v eni državi članici Evropske unije, proda podjetju B, ki je zavezanec za DDV v drugi državi

članici. Dobava blaga znotraj Skupnosti je z 46. členom ZDDV-1 oproščena plačila DDV, in sicer s stopnjo 0 %. Takšna lastnost davka omogoča enakopravno obravnavo dobave blaga v drugo državo članico oziroma tukaj pride do izraza nevtralnost davka, kar pa povzema rešitve 138. člena Direktive o DDV.

Podjetje B bi moralo nato prijaviti nakup in plačati davek Davčnemu organu.¹³ Vendar podjetje B, ki je slamnato podjetje, ne stori nič od tega. Podjetje B proda blago podjetju C v njegovi državi članici, ki je zavezanec za DDV, in izda račun, na katerem je lažen prikaz, da je plačal DDV. Po plačanem računu, ki ga plača podjetje C, podjetje B izgine.

Podjetje C ima nato pravico, ki izhaja iz 17. člena Šeste direktive, da zahteva od davčnega organa vstopni davek. Tukaj je predvsem pomembno, da se transakcije blaga in storitev štejejo za gospodarsko dejavnost iz 4. člena⁽²⁾ Šeste direktive, kajti v nasprotnem primeru lahko davčni organ prepove pravico do vstopnega davka.

Da pa bi se davčni vrtiljak zavrtel, podjetje C proda blago nazaj podjetju A, ki je seveda zavezanec za DDV v drugi državi članici, kar pomeni, da podjetju C ni treba plačati izstopnega davka, ker je blago obdavčeno s stopnjo 0 %.

Da pa bi se pokrila povezava med podjetjem B in C, se v vrtiljaku pogosto kot vmesni člen pojavi tudi podjetje D oziroma tako imenovan vmesnik, katerega izključni namen je otežiti delo davčnim organom.

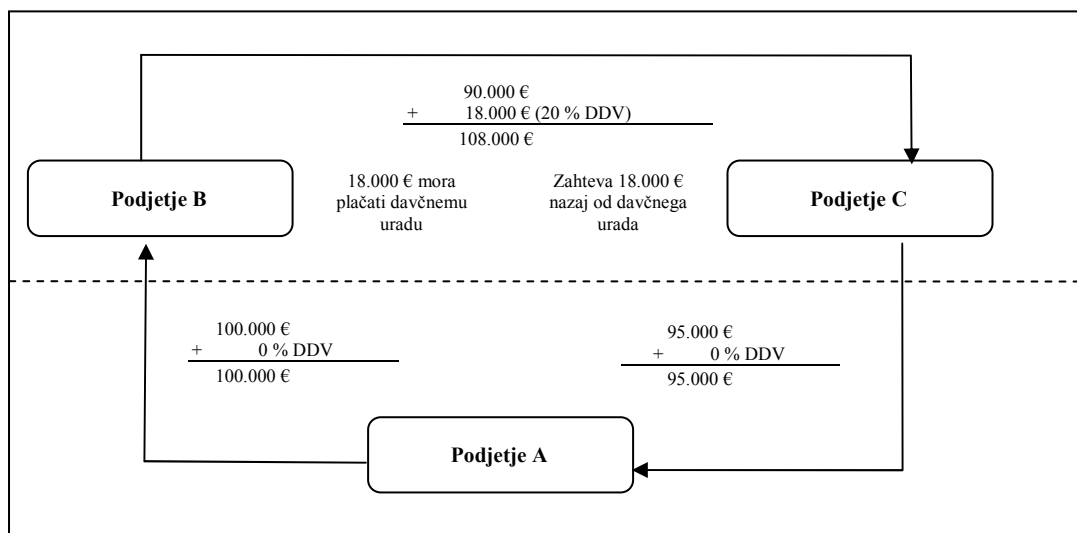
V praksi utaje tipa davčnih vrtiljakov niso tako preproste kot v prikazanem primeru, saj je pogosto vpletenih več podjetij v več državah članicah Evropske unije. Možnost in kombinacije vrtiljakov pa so omejene le z iznajdljivostjo in domiselnostjo udeležencev prevare.

---

¹³ DDV se obračuna in plačuje v Sloveniji po stopnji 20 % od davčne osnove. Poznamo še znižano stopnjo, to je 8,5 %. V drugih državah so stopnje naslednje: Nemčija 19%, Francija 19,6%, Madžarska 20%, Avstrija 20%, Velika Britanija 17,5%, Italija 20% itd.

4.4.2 Prikaz poteka utaj davka s pomočjo slamnatih podjetij s številčnimi podatki

Slika 4: Shema davčnega vrtljaka s številčnimi podatki

Podjetje A prodaja za 100.000 € blaga podjetju B, od tega plača DDV po stopnji 0 %. Podjetje B bi moralo nato Davčnemu organu plačati DDV v višini 18.000 €. Ker pa je podjetje B slamnato podjetje, tega ne stori. Še prej pa blago prodaja podjetju C v višini 90.000 €. Nabavna cena, ki jo podjetje B plača za nakup blaga, je večja kot prodajna cena. Izguba, ki jo podjetje A realizira pri tej transakciji, se nadomesti z DDV, ki ga podjetje B ne odvede davčnemu uradu, v našem primeru je to 18.000 €. Podjetje C nato blago ponovno prodaja podjetju A ali drugemu podjetju, in sicer po ceni, ki je nižja od prvotne prodajne cene, na primer po ceni 95.000 €.

Nižja cena je mogoča samo zaradi neplačanega DDV s strani slamnatega podjetja davčnemu uradu. Lahko bi drugače rekli, da država iz svojega proračuna financira oziroma plača dobiček v vrednosti 18.000 € podjetju B in nosi izgubo DDV v višini 5.000 € podjetja C, ker je zaračunal nižjo prodajno ceno.

4.5 ZNAČILNI INDIKATORJI ZA SLAMNATA PODJETJA

Za slamnata podjetja so značilni sledeči pokazatelji oziroma indikatorji (Interna navodila DURS za izobraževanje 2008):

- tipična papirnata družba, torej obstaja samo na papirju;
- ponavadi gre za novoregistrirane zavezance za DDV (novoregistrirani zavezanec za DDV je zavezanec v prvih dvanajstih mesecih poslovanja od pridobitve DDV številke);
- v določenih primerih družba formalno sploh ne obstaja, ampak se za namene utaje zlorabi identifikacijska številka za namene DDV drugega davčnega zavezanca;
- resnični lastnik (ustanovitelj) družbe oziroma zakoniti zastopnik je skrit za t. i. slamnatim lastnikom oziroma direktorjem;
- zakoniti zastopnik družbe je ponavadi tujec, ki nima ravno visoke izobrazbe za takšen položaj;
- sedež družbe je ponavadi stanovanjski naslov (stanovanjski blok, hiša);
- nima primernih poslovnih prostorov oziroma skladišč za svojo dejavnost;
- na prijavljenem sedežu poslovanja ne obstaja nobena označba družbe oziroma se ne izvaja nobena aktivnost;
- praviloma se pojavljajo v večjih urbanih središčih (mestih), kjer je manjša možnost odkritja goljufije;
- ne oglašuje svoje dejavnosti ter ni znan širši javnosti (ni podatkov na internetu, časopisih, telefonskih imenikih itd.);
- nima zaposlenih delavcev;
- osebe, ki sklepajo posle s strani slamnatih podjetij, se predstavljajo samo z imenom, ponavadi kar z lažnim;
- življenjska doba družbe je kratka, in sicer od 3–6 mesecev (registracija DDV);
- velike vrednosti na izdanih računih;
- slamnata podjetja ponavadi poslujejo z gotovino, poteka torej gotovinsko plačevanje in dvigovanje visokih zneskov gotovine s transakcijskih računov;
- obstaja samo mobilna številka telefona (ni stacionarne številke), ki po določenem času ni več dosegljiva (ne obstaja več);

- račun, plačilo in prevoz se ne ujemajo;
- ne vodi poslovnih knjig in davčnih evidenc;
- ne predlaga obračunov DDV in ga tudi ne plačuje.

Navedena lista značilnosti slamnatih podjetij ni dokončna, kar pomeni, da se z odkrivanjem novih kriminalni združb pojavljajo nove dodatne značilnosti. Indikatorji pa se med seboj razlikujejo tudi od okoliščin, v katerih podjetje posluje.

4.6 ZNAČILNOST TRANSAKCIJ, KI KAŽEJO NA TO, DA JE TA POVEZANA Z UTAJO DAVKA NA DODANO VREDNOST S POMOČJO SLAMNATIH PODJETIJ

Pri dobrem opazovanju transakcij lahko po določenih značilnosti ugotovimo, da poslujemo s slamnatimi podjetji, katerih namen je utajiti DDV. Te značilnosti so (Interna navodila DURS za izobraževanje 2008):

- dobavitelj ponudi posel, v katerem zavezanec (prejemnik) ne nosi nobenega tveganja;
- dobavitelj zahteva neobičajne pogoje:
  - zahteva po takojšnjem plačilu,
  - zahteva po predplačilu (pogosto pri prodaji avtomobilov),
  - ne zahteva plačila preden zavezanec ne dobi plačila od svojega kupca, oziroma ne zahteva plačila pred vračilom DDV s strani države,
  - zahteva po plačilu z gotovino,
  - nerazumna zahteva po plačevanju tretji osebi;
- ponudba za veliko vrednost poslov (dobav) brez formalne pogodbe, v kateri se natančneje dogovorijo pravila sklepanja poslov in odgovornosti strank;
- blago spada med t. i. tvegano blago, ki se največkrat pojavlja v utajah DDV;
- enaka cena blaga (marža) ne glede na količino dobavljenega blaga (ni običajnih količinskih popustov);
- pot blaga in pot računov sta iz nerazumljivih razlogov različni.

4.7 DEJAVNOSTI, V KATERIH SE NAJVEČKRAT POJAVLJAJO UTAJE DDV TIPA SLAMNATA PODJETJA

Po izkušnjah držav članic EU se davčne utaje DDV tipa slamnata podjetja pojavljajo v povezavi s preprodajo blaga visoke vrednosti glede na svojo težo, kar pomeni, da so stroški transporta, glede na vrednost blaga, minimalni.

Trenutno so v državah članicah EU poznani trije najbolj rizični sektorji:

- promet z mobilnimi telefoni,
- promet z računalniškimi komponentami,
- promet s plemenitimi izdelki (zlato, platina, briljanti itd.).

Poleg navedenih dejavnosti pa so še tvegane naslednje dejavnosti:

- prodaja motornih vozil (novih in rabljenih),
- dejavnosti v gradbeništvu,
- promet nepremičnin,
- promet s tekstilom itd.

5 POMEMBNE SODBE SODIŠČ EVROPSKE SKUPNOSTI

5.1 SODIŠČE EVROPSKE SKUPNOSTI

Sodišče Evropske skupnosti je nastalo leta 1952 v skladu s Pogodbo ESPJ, njen sedež pa je v mestu Luxembourg. Naloga Sodišča je zagotavljati, da se zakonodaja EU v vseh državah EU razlaga in uporablja na enak način, tako da je zakon enak za vse. Skrbi na primer za to, da državna sodišča v istih zadevah ne razsodijo različno. Sodišče Evropskih skupnosti je torej sodni organ Skupnosti. Sestavljajo ga tri sodišča:

- sodišče,
- sodišče prve stopnje in
- sodišče za uslužbence.

Njihovi glavni nalogi sta nadzor nad zakonitostjo aktov Skupnosti in zagotavljanje enotne razlage in uporabe prava Skupnosti. (URL=[«http://europa.eu/institutions/inst/justice/index_sl.htm»](http://europa.eu/institutions/inst/justice/index_sl.htm))

5.2 SODBE SODIŠČ ES

5.2.1 Sodba sodišča ES, primer C-354/03 (Optigen Ltd.) in primer C-355/03 (Fulcrum Electronics Ltd.)

Optigen in Fulcrum sta bila trgovca računalniških čipov, ki sta jih kupovala v Veliki Britaniji in prodajala strankam iz drugih držav članic. Vendar pa sta, tako gre verjeti, postala nedolžna udeleženca številnih transakcij, v katerih je sodeloval trgovec, ki ni izpolnil obveznosti in je izginil, ne da bi DDV nakazal pristojnim davčnim organom. Takšna dejanja pa predstavljajo goljufijo vrste davčnih vrtljakov. Kasneje jim je

Komisionar (ang. Commissioners) zavrne vračilo DDV, ker so bili nakupi in prodaje brez gospodarske vsebine in niso bili del nobene gospodarske dejavnosti.¹⁴

Optigen in Fulcrum sta se nato pritožila na VAT and Duties Tribunal, vendar je tudi ta odločbo zavrnil z utemeljeno razlago, da trgovec nima pravice do vračila vstopnega DDV, plačanega za blago, ki ga je nato prodal družbam zunaj Velike Britanije, če je v verigi dobave trgovec, ki ni izpolnil obveznosti, ali trgovec, ki je uporabil ugrabljeno DDV številko, čeprav trgovec, ki zahteva vračilo, ni bil na noben način vpleten in ni vedel za neizpolnitev obveznosti drugega trgovca ali ugrabitev DDV številke in da so bile verige dobave, ki so vključevale nakupe in prodaje trgovca, del davčnega vrtiljaka, ki so ga izvajale tretje osebe brez njegove vednosti.

5.2.2 Sodba sodišča ES, primer C-484/03 (Bond House Systems Ltd.)

V zadevi Bond House, ki je bila registrirana v Angliji in se je pretežno ukvarjala z trgovanjem z računalniškimi deli, točneje s procesorskimi čipi, ter jih nato prodajala trgovcem, zavezancem za DDV v drugih državah članicah. Večji del prodaje, kar 99 % prihodka Bond House, je šel strankam držav članic. Bond House je dobavljala iz Anglije, vsaj tako je menila, po pošteni tržni vrednosti, jih prevzela in plačala dobavitelju dogovorjeno ceno, povišano za znesek, ki je bil obračunan kot DDV. Strankam v državah članicah pa je dobavljala višjo ceno, kot jo je plačala sama. Vendar pa so mu zahtevo za vračilo DDV zavrnil, saj se njegovi nakupi ne morejo šteti za gospodarsko dejavnost v smislu Šeste direktive. Menili so, da ti nakupi sestavljajo del skupine transakcij, ki imajo goljufiv namen.

Optigen, Fulcrum in Bond House je bilo skupno, da so svoje transakcije šteli za gospodarsko dejavnost v smislu 4. člena⁽²⁾ Šeste direktive. Vendar pa te transakcije,

---

¹⁴ Gospodarska dejavnost je opredeljena v Šesti direktivi v 4. členu⁽²⁾ in obsega »vse dejavnosti proizvajalcev, trgovcev in oseb, ki opravljajo storitve, vključno z rudarskimi in kmetijskimi dejavnostmi in dejavnostmi samostojnih poklicev. Za gospodarsko dejavnost se šteje tudi izkoriščanje premoženja v stvareh ali pravicah, ki je namenjeno trajnemu doseganju prihodka«.

ki so del davčnega vrtiljaka, ne spadajo v sklop Šeste direktive, ker dejansko niso gospodarske dejavnosti, ker je njihov končni namen nezakonita prisvojitve denarja, ne pa prepustitev blaga na trgu.

Po njihovem mnenju so opravljali korekten nakup in prodajo, vendar pa je bilo dejstvo, da so bili udeleženi v davčnem vrtiljaku, kolikor so za to vedeli, nam ni znano, je pa dejstvo, da je nekdo sprožil verigo transakcij z namenom ogoljufati davčni organ.

Zato se tudi večkrat v literaturi postavlja vprašanje, ali naj na davčni vrtiljak gledamo kot na celoto, kar pomeni, da so podjetja med seboj povezana (v praksi zasledimo, da jih ustanovi celo isto podjetje) in vejo za goljufijo. Lahko pa na njih gledamo kot na posamezne subjekte, kateri niso vedeli, da poslujejo s slamnatim podjetjem ter da so vključeni v krog davčnega vrtiljaka.

6 DAVČNE UTAJE V SLOVENIJI

Splošno je znano, da je podatke o davčnih utajah in goljufijah izjemno težko pridobiti, še težje pa izmeriti njihov obseg, zato se lahko oprijemamo le približnih podatkov, ki so podani v medijih. Tako je OPTIBAL preko svojih raziskovanj podal mnenje, da se v Sloveniji zaradi utaje davkov letno izgubi med 670 in 838 milijonov evrov (<http://optilab.net/frauds/tax.html>).

Točnih podatkov, koliko je bilo utajenega davka s pomočjo slamnatih podjetij v Sloveniji, ne moremo dobiti, ker večino podjetij, katere sumijo, da so poslovale s slamnatimi podjetji, še preiskujejo. Je pa res, da trend utaj davka s pomočjo slamnatih podjetij prihaja tudi v Slovenijo, saj je v zadnjem času veliko govora, da so nekatera podjetja utajevala davke s pomočjo slamnatih podjetij, predvsem na področju gradbeništva.

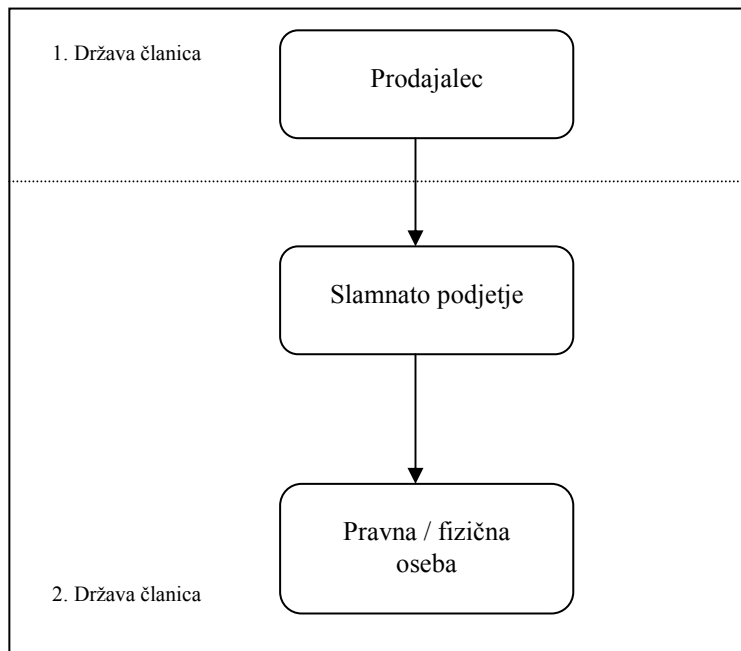
6.1 Primer davčnih utaj s pomočjo slamnatih podjetij v Sloveniji

V zadnjem času se v Sloveniji pojavlja problem utaj davkov s pomočjo slamnatih podjetij na področju prodaje novih avtomobilov.

Uradnih ocen o obsegu davčnih utaj na področju avtomobilov sicer ni, vendar so v poostrenem nadzoru v tem letu ugotovili za milijon evrov davčnih utaj in izdali 58 sklepov o prepovedi razpolaganja z motornimi vozili, kar pomeni, da ne smejo razpolagati z 300–400 avtomobili (http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=1&c_id=180090&sort=desc,).

6.1.1 Potek utaje davka na dodano vrednost novega avtomobila

Slika 5: Potek utaje davka pri nakupu avtomobila

V tej shemi gre za potek nakupa novega vozila z namenom utajiti davek preko slamnatega podjetja. Davčni zavezanec, ki je v našem primeru slamnato podjetje, predloži veljavno ID številko za DDV z namenom nakupa novega avtomobila. Obdavčitev se v tem primeru prenese iz prve države članice v drugo državo članico. Slamnato podjetje bi torej moralo plačati DDV v proračun RS, vendar tega ne stori, še prej pa avtomobil proda naprej fizični ali pravni osebi (lizing hiši). Največ takšnih utaj se pojavlja za znamke Ferrari, BMW, Mercedes itd.

6.1.2 Posledice, ki jih nosi kupec, ki kupi avtomobil od slamnatega podjetja

Posledica za kupce vozila je ta, da takšnega vozila ne bodo mogli registrirati, saj upravna enota ne bo dovolila registracije. Vendar pa lahko kupci opravijo vpogled zastavnih pravic in zarubljenih premičnin v registru, ki je brezplačno dostopen na spletni strani Agencije RS za javnopravne evidence in storitve (<http://www.ajpes.si/rzpp/>).

V Stvarno pravnem zakoniku je namreč določeno, da se nihče ne more sklicevati na to, da ni poznal podatkov o zastavni pravici, ki so vpisani v register neposestnih zastavnih pravic, če je premičnina vpisana v ta register (http://www.dnevnik.si/novice/svet_vozil/342317).

7 UKREPI, KI PRIPOMOREJO K ZMANJŠANJU DAVČNIH UTAJ TIPA SLAMNATA PODJETJA

Za uspešen boj proti utajam davka tipa slamnata podjetja sta pomembna tako Davčni organ, ki izvaja inšpekcijski nadzor, kot tudi davčni zavezanec, ki s svojo etiko in moralno vpliva na zmanjševanje davčnih utaj. To pomeni, da če se posameznik sreča z utajo davka, mora ravnati moralno in etično ter da takšna dejanja sporoči Davčnemu organu.

7.1 Ukrepi davčnega organa

Davčni organ pri izvajanju davčno inšpekcijskega nadzora v primerih utaj DDV tipa slamnata podjetja upoštevajo razna interna navodila in priročnike. Predvsem pa sledijo nekemu osnovnemu pravilu pri nadzoru organiziranih utaj, med katere sodijo tudi slamnata podjetja. Ta pravila so (Interna navodila DURS za izobraževanje 2008):

- čim prej odkritje slamnatih podjetij;
- čim prej blokada sredstev na transakcijskih računih slamnatih podjetij;
- čim prej odvzem identifikacijske številke za DDV;
- pridobitev vseh potrebnih informacij in dokazov, ki bodo pripomogle k ugotovitvi sotorilcev;
- pred izdajo zapisnika pri slamnatem podjetju je potrebno zaslišanje direktorja družbe oziroma z njim opraviti zaključni razgovor, vendar je v praksi to težko izvedljivo, saj ti direktorji ponavadi poniknejo, če pa jih zaslišijo, ponavadi niti ne vedo, v kakšen poslu so bili, saj so jih usmerjali drugi ljudje;
- izdaja odločbe, izrek sankcije v postopku o prekršku oziroma vložitev kazenske ovadbe.

S takšnim postopkom dosežemo predvsem zmanjšanje neposredne škode za proračun v obliki neplačanih dajatev, preprečimo nadaljevanje utaje DDV po

ugotovljeni davčni shemi in omogočimo lažjo izvedbo dokaznega postopka. S tem postopkom zavarujemo pravice poštenih davčnih zavezancev.

7.2 Ukrepi davčnega zavezanca

7.2.1 Preverjanje davčnega zavezanca, ali posluje s slamnatim podjetjem

Podjetje ima pravico, da lahko preveri veljavnost identifikacijske številke za namene DDV. Če identifikacijska številka za namene DDV ni več veljavna in je bila veljavna manj kot eno leto, je zelo velika verjetnost, da gre za slamnato podjetje. Veljavnost identifikacijske številke za DDV posameznega davčnega zavezanca lahko podjetje preveri na davčni upravi, kjer je mogoče pridobiti tudi zgodovinske podatke o DDV zavezanca.

Vsak lahko neposredno za slovenske davčne zavezance preveri veljavnost identifikacijske številke za DDV, in sicer na spletni strani <http://www.durs.gov.si/si/> seznam davčnih zavezancev.

Primer podjetja xy d. o. o., ki se ukvarja s športnimi dejavnostmi:

- v 1. stolpcu bomo ugotovili, ali je davčni zavezanec registriran za DDV;
- v 2. stolpcu je izpisana davčna številka;
- v 3. stolpcu je izpisana matična številka;
- v 4. stolpcu je šifra dejavnosti, v našem primeru je ta številka 93.190, kar pomeni, da se to podjetje lahko ukvarja s športnimi dejavnostmi, kot so aerobika, gorski vodnik, pohodništvo, rekreativne dejavnosti, športna tekmovanja – organizacije itd.;
- v 5. stolpcu je ime zavezanca;
- v 6. stolpcu je naslov zavezanca.

Veljavnost identifikacijske številke za DDV za davčne zavezance iz vseh držav članic Skupnosti pa lahko vsak preveri preko spletne strani:

<http://ec.europa.eu/taxationcustoms/vies/lang.do?fromWhichPage=vieshome&selectedLanguage=SL>.

7.2.2 Preveritve, ki bi jih moral narediti davčni zavezanec, da bi preprečil poslovanje s slamnatimi podjetji

Vsako podjetje bi se moralo zavedati, da je sklepanje večjih poslov z neznanimi dobavitelji lahko izredno nevarno. Zato je za podjetja zelo pomembno, da sprejmejo vse ukrepe preveritve, predvsem tiste, ki se nanašajo na poslovanje določene družbe.

Navedla bom nekaj osnovnih preveritev, ki bi jih morali izvesti obstoječi davčni zavezanci v vsakem primeru, preden začnejo poslovati z neznanim (novim) dobaviteljem (Interna navodila DURS za izobraževanje 2008):

- pridobitev kopije ustanovitve družbe iz sodnega registra;
- pridobitev kopije odločbe o identifikaciji številki za DDV;
- preveritev veljavnosti identifikacijske številke za DDV;
- pridobitev razpoložljivih informacij iz komercialnih baz podatkov o dosedanjem poslovanju podjetja;
- pridobitev informacij o dosedanjih referencah podjetja, na primer zahtevamo prospekt podjetja (ponavadi jih slamnata podjetja nimajo);
- pridobitev informacije od neodvisnih tretjih oseb o boniteti podjetja;
- preveritev obstoječih podatkov o podjetju na internetu in ostalih medijih;
- vztrajati na osebnem kontaktu z odgovorno osebo z bodočim dobaviteljem in izvesti, če je le mogoče, začetni obisk poslovnih prostorov oziroma sedeža dejavnosti;
- preveritev obstoja stacionarne telefonske številke itd.

Vse te poizvedbe o podjetju je dobro dokumentirati, kajti v postopkih davčnega inšpekcijskega nadzora zavezanci potem lažje dokazujejo, da so določene preveritve

izvedli, kako in s kom so komunicirali in da so na podlagi pridobljenih informacij ravnali razumno in v dobri veri.

7.2.3 Kdaj šteti, da je davčni zavezanec vedel oziroma bi moral vedeti, da posluje s slamnatim podjetjem

Pojem vedeti oziroma bi moral vedeti je mogoče uporabiti v primerih, ko davčni zavezanec pri sklepanju poslov namenoma prezre določene okoliščine oziroma posluje z enim zaprtim očesom ali namenoma oziroma nepremišljeno ne izvede poizvedb oziroma preveritev, ki bi jih poštena in razumna oseba naredila. Pri pošteni in razumni osebi bi vsak sum, da gre za utajo oziroma, da nekaj ni v redu, sprožila poizvedbe in preveritve.

Če bo davčna uprava v postopku ugotovila katerega izmed sledečih dokazov oziroma okoliščin (Interna navodila DURS za izobraževanje 2008):

- da je davčni zavezanec vedel, da je določena transakcija povezana z goljufijo,
- da je davčni zavezanec namenoma prezrl dejstva, ki dokazujejo, da so transakcije povezane z utajo,
- da pri transakciji obstajajo okoliščine, ki bi razumnemu davčnemu zavezancu govorile, da so določene transakcije povezane z goljufijo, ter davčni zavezanec ni izvedel nobenih poizvedb,

bo zavrnila pravico do odbitka vstopnega DDV.

Slovenska davčna uprava si pri razsojanju pomaga s sodbami sodišča Evropske skupnosti, ki pa sem jih podrobneje predstavila v petem poglavju.

7.2.4 Posledice za davčnega zavezanca oziroma za podjetje zaradi malomarnega obnašanja oziroma ignoriranja indikatorjev

Zaradi neupoštevanja ali malomarnega obnašanja oziroma ignoriranja indikatorjev, ki kažejo na goljufijo oziroma davčno utajo, so za davčnega zavezanca oziroma podjetje lahko naslednje posledice:

- štejejo jih kot del kriminalnih aktivnosti določenih kriminalnih združb, kar prinaša tveganje za samega davčnega zavezanca, njegove družinske člane in tudi za samo dejavnost podjetja;
- štejejo jih k sodelovanju pri goljufiji DDV, posledično se lahko znajdejo na sodišču;
- plačali bodo dolg, ki je nastal z goljufijo;
- deležni bodo večje in natančnejše preveritve poslovnih knjig in davčnih evidenc v zvezi z zahtevki vstopnega DDV in stroškov poslovanja;
- ne dobijo zahtevka za vračilo DDV oziroma bodo morali pred izvedbo vračila predložiti ustrezno zavarovanje.

7.3 Posledice, ki jih puščajo utaje davkov tipa slamnata podjetja

Pri davčnih utajah tipa slamnata podjetja ne gre samo za zmanjševanje prihodka države, gre tudi za zniževanje cen (prodaja brez DDV), kar pa povzroča nelojalno konkurenco.

Kaj lahko stori zniževanje cen, pove primer mobilnih telefonov, ki so ušli izpod nadzora. Znan evropski proizvajalec je zahteval ukrepanje nemške davčne uprave, saj je večina njegovih mobilnih telefonov zašla v čudne prodajne kanale in so bili v Nemčiji naprodaj za ceno, ki je bila na račun utajenega DDV nižja od neto prodajne cene proizvajalca. Ironična misel ob vsem tem pa je bila, da je akterjem bojda bolj kot za utajene zneske DDV šlo za izrivanje konkurentov s trga oziroma njihovo uničenje (Denar, 2004, let. IXV, št. 14, str. 20).

Po ocenah Tax Justice Network izgubi Velika Britanija letno 4,5 milijarde evrov zaradi utaje davkov. Davčna inšpekcija pa je s pomočjo svojih aktivnosti v letu 2007 ugotovila le za 87 mio evrov dodatnih obveznosti, kar pomeni, da je v Sloveniji po

najbolj optimistični oceni ostalo neodkritih za 580 mio evrov utaj (<http://optilab.net/frauds/tax.html>). Gre torej za velik primanjkljaj državnega proračuna.

Zelo odmeven je primer iz Luksemburga, kjer je izguba zaradi goljufije tipa vrtiljak s pomočjo slamnatega podjetja nanesla na vrtoglavih 80 mio evrov (<http://optilab.net/frauds/tax.html>) .

8 BOJ PROTI DAVČNIM UTAJAM TIPA SLAMNATA PODJETJA

Davek na dodano vrednost je v zadnjih letih postal trend utaj davka, zneski pobranega DDV pa vsako leto padajo. Evropska komisija vseskozi sprejema različne ukrepe za boj proti davčnim utajam, še zlasti jo skrbijo davčne utaje tipa slamnata podjetja, saj se ravno tam utaji največ DDV.

8.1 Izmenjava informacij med državami članicami

Evropska komisija kot najpomembnejši indikator za boj proti utajam davka nasploh imenuje izmenjavo informacij med državami članicami in sodelovanja organov nasploh. Tak primer sta CLO (Central Liaison Office) in sistem VIES (VAT Information Exchange System). V prvem primeru gre za sodelovanje med davčnimi upravami držav članic EU preko posebnega urada. V Sloveniji se tak urad imenuje Centralni urad za zvezo. V drugem primeru pa gre za izmenjavo informacij o DDV.

8.1.1 Oddelek za mednarodno izmenjavo podatkov (Central Liaison Office – CLO)

Ta oddelek predstavlja vezni člen med davčnimi upravami Evropske unije. Samo sodelovanje med davčnimi upravami držav članic EU pa ne more potekati neposredno, ampak preko posebnega urada, torej preko CLO.

CLO skrbi za dve glavni stvari (Bešlagič, 2003, str. 17):

- sprejema zahteve po informacijah, ki prihajajo iz tujine (od tujih CLO-jev). Glede na to, na katerega davčnega zavezanca se nanašajo, jih posreduje ustreznim regionalnim ali lokalnim davčnim uradom. Le-ti pridobijo ustrezne informacije in jih pošljejo CLO-ju nazaj, le-ta pa jih v predvidenem roku pošlje tujemu CLO-ju, ki je informacije zahteval oziroma za njih prosil;

- od domačih regionalnih ali lokalnih davčnih uradov dobiva zahteve po informacijah v zvezi s tujimi davčnimi zavezanci. Te zahteve uredi in jih pošlje ustreznim tujim CLO-je. Ko le-ti zahtevane informacije pridobijo, jih pošljejo nazaj domačemu CLO-ju.

8.1.2 Sistem VIES

To je informacijski sistem za izmenjavo informacij o DDV oziroma VAT Information Exchange System (VIES), deluje že od leta 1993, ko so bile ukinjene fizične mejne kontrole med državami članicami EU, ki ga je do takrat izvajala carinska uprava.

Sistem VIES je informacijski sistem za izmenjavo podatkov o DDV za potrebe davčnega nadzora, ki temelji na podatkih o vseh dobavah znotraj držav članica EU. Za promet blaga znotraj Evropske unije se tako carinski postopki znotraj držav članic Evropske unije nadomestijo z izmenjavo podatkov preko sistema VIES.

Glavne naloge so mednarodne izmenjave informacij ter pregled in preveritev podatkov. S pomočjo VIES se med drugim odkrivajo neskladnosti med mesečnimi obračuni DDV in kvartalnimi poročili DDV.

DURS je v poročilu komentiral, da je delovanje VIES prepočasno. Sistem sicer omogoča odkrivanje utaj, vendar je mnogokrat že prepozno, da bi lahko povrnili izgubljeni DDV. Zaradi dolgih rokov tudi zavezancev, od katerih bi morali izterjati davek, praktično ni več (Revizijsko poročilo 2008. Računsko sodišče RS, Ljubljana.).

8.2 Mnenje Evropske komisije

Vsekakor komisijo globoko skrbijo goljufije DDV, posebej davčni vrtiljaki, kjer se utaji davek s pomočjo slamnatega podjetja, vendar so mnenja, da trenutno kakšna drugačna rešitev ni možna, zato bo še naprej zahtevala in priporočala poglobljeno

sodelovanje držav članic za boj proti tovrstnim goljufijam. Če pa bi kljub naporom organov držav članic goljufije vrste davčni vrtiljak postale tako obsežne, da bi bilo s povzročenim izkrivljanjem konkurence ogroženo normalno delovanje notranjega trga Evropske unije, pa se bo treba v Evropski uniji odločati o prihodnosti enotnega sistema DDV (Denar, 2004, let. IVX, št. 14, str. 20).

8.3 Pomanjkljivosti za boj proti davčnim utajam v Sloveniji

Ministrstvo za finance v okviru Evropske komisije sodeluje v ekspertni skupini za boj proti davčnim goljufijam, ni pa še pristopilo k izvajanju analiz in ukrepov, ki se že izvajajo v nekaterih državah članicah Evropske unije.

V raziskavah je Računsko sodišče RS je ugotovilo, da so informacije, izobraževanja ter nasveti na voljo v zadostni meri, kar se lahko šteje za učinkovit ukrep, kar pomeni, da davčni zavezanci odmerijo in plačajo pravi znesek DDV ob pravem času. Vendar pa so ugotovili pomanjkljivost v samem pobiranju DDV, kar se je predvsem nanašalo na pomanjkljive evidence o DDV. Te evidence bi jim omogočale dodatne informacije, večjo kontrolo in nadzor. Kot pomanjkljivost so še navedli, da inšpektorji v Sloveniji opravljajo inšpekcijski nadzor za vse vrste dajatev in niso posebej specializirani za DDV. Z omogočanjem specializiranih inšpektorjev na področje DDV bi dosegli večjo učinkovitost pri odkrivanju nepravilnosti in zmanjševanju primanjkljaja DDV (glej Revizijsko poročilo 2008. Računsko sodišče RS, Ljubljana).

9 ZAKLJUČEK

Utajevanje davkov je pereča tema, ki zajema vse sodobne države in vse pravne sisteme. Dejstvo je, da nihče ne plačuje rad davkov in zato išče razne poti, da se davka izogne oziroma ga zmanjša, ali pa gre celo tako daleč, da poskuša z različnimi dejavniki ta davek utajiti.

Kaj se dogaja v glavah davkoplačevalcev, da utajijo davek, je težko predvideti. Vendar pa je dejstvo, da so jih različni vzroki, dejavniki ter okolje pripeljali do tega, da utajijo davek. Sama sem mnenja, da bi za preprečitev davčnih utaj morali začeti že z vzgojo otrok, kasneje pa bi te dolžnosti morale prevzeti tako šole, fakultete in tudi mediji, da bi nas večkrat opozarjali, da so takšna dejanja nemoralna in neetična.

Res je, da so se z uvedbo davka istočasno začele davčne utaje. Torej lahko predvidimo, da sta ta dva pojma nastala vzporedno. Pri davčnih utajah je razlika le ta, da se te iz leta v leto spreminjajo in se vedno najde nek nov sistem, s pomočjo katerega utajujejo davek. Trenutno se največ davka utaji s pomočjo slamnatih podjetij, ki se s tem namenom tudi ustanovijo.

Slamnata podjetja so torej le ene izmed mnogih tehnik, s pomočjo katere se utaji davek. Njihovi utajeni zneski so ponavadi astronomno visoki, zato sem se večkrat pri pisanju naloge vprašala, zakaj ne uvedejo strožjih ukrepov. Evropska komisija je kot boj proti utajam kot prvo tehniko izpostavila medsebojno sodelovanje med državami članicami. Vendar je opaziti, da ti ukrepi sicer pripomorejo k zmanjšanju davčnih utaj, vendar to še zdaleč ne dovolj.

Zavedamo se vsi, da nobeden izmed nas nerad svoj dobršen del prihodkov nameni državi in si s tem zmanjšuje svojo ekonomsko moč. Vendar pa se moramo zavedati tudi, kar večkrat pozabljamo, da tudi država dobršen del svojih prihodkov nameni nam, torej svojim državljanom. Opažam, da smo v tej svobodni demokraciji postali preveliki pohlepniki ter da gledamo samo nase. Po drugi strani pa se strinjam, da so davki včasih previsoki in sem kritična do tistih dobrin, ki jih dobimo povrnjene.

Nanašam se na primer zdravstva, koliko let moramo plačevati prispevke za zdravstveno zavarovanje in na koncu čakamo v obupnih čakalnih vrstah, nedovršeni tehnologiji itd.

Vprašati se moramo, ali smo ljudje postali preveč zahtevni in vse več zahtevamo od države preko javnih dobrin, ali pa smo tako nezadovoljni s samim sistemom in imamo občutek, da dobimo premalo povrnjeno, kar smo plačali preko davkov, ter tako poskušamo ta denar pridobiti z davčnimi utajami in tako škodovati državi.

Zaključila bom z mislijo, s katero sem začela uvodoma: »Kakršen koli davčni sistem bo država ustanovila, še vedno bo prihajalo do utaj davka.« Pa naj se še kako tolažimo z mislijo, da bo novejša tehnologija prinesla veliko pozitivnega na tem področju, še vedno se bo našel sistem, ki bo utajeval davke, še bolj žalostno pa je, da se bodo še vedno našli ljudje, ki bodo takšna početja izvajali.

LITERATURA

1. BAŠLAGIČ, Daša. Administrativno sodelovanje med davčnimi upravami članic EU na področju DDV. Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 2003.
2. ČOKELC, Stanko. Pojavi in odkrivanja davčnih utaj. V: TURK, Bojan (ur): Zbornik referatov – 30. simpozij o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji. Zveza ekonomistov Slovenija in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, Portorož 25.–27. marca 1998, str. 271–284.
3. ČOKELC, Stanko. Davčna morala. V: Turk, Bojan (ur): Zbornik referatov – 32. simpozij o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji. Zveza ekonomistov Slovenija in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, Portorož 22.–24. marca 2000, str. 353–373.
4. ČOKELC, Stanko. Davčne utaje in davčna morala. V: Bračko, Daniela (ur): Davčno finančna konferenca, GV Izobraževanje, Ljubljana, 2001, str. 127–137.
5. ČOKELC, Stanko; KOKOTEC-NOVAK, Majda; REPOVŽ, Leon. Davščine in davčno svetovanje – zbrano gradivo. Ekonomsko poslovna fakulteta, Univerza v Mariboru, Maribor, 2005.
6. HUNDSDOERFER. J. Die Steuerhinterziehung und ihre Integrität in betriebswirtschaftliche Entscheidungsmodelle. Verlag Dr. Heiner Richter, Köln, 1996, str. 18.
7. JEROVŠEK, Tone; WAKOUNIG, Marian; KOVAČ, Polona; ŠKOF, Bojan; SIMIČ, Ivan; JERMAN, Saša; ERBIDA GOLOG, Metka; CENTA DEBELJAK, Mojca; ŠTEMBERGER, Metka; KRISPER MENDUŠIČ, Mirjam; PREMUŠ, Stanka; KLEPEC, Katarina; HADJAR, Rajko; JENKO, Peter; GRUM, Olga; MUSAR, Igor. Zakon o davčnem postopku s komentarjem. Davčno izobraževalni inštitut, Davčno finančni raziskovalni inštitut, Ljubljana, 2008.
8. KLUN, Maja. Davčni sistem. Fakulteta za upravo, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, 2007.

9. KRNC, Gorazd. Utajevanje davkov – oblike in načini davčnih utaj. Denar, 1997, let. VII, št. 9, str. 14–17.
10. KURTZ, P.J., Steuermoral und Steuerhinterziehung – eine empirisch – finanzpsychologische Untersuchung der Steuerwirkungen. Wien, 1996, str. 42.
11. PETAUER, Boštjan; URBANIJA, Tanja. DDV po vstopu Slovenije v Evropsko unijo. Oziris, Lesce, 2004.
12. PERNEK, Franc; ŠKOF, Bojan; KOBAL, Aleš; ROŽIČ, Uroš. Finančno pravo in javne finance. Pravna fakulteta, Univerze v Mariboru, Maribor 1999.
13. PREZELJ, Tamara. S poenostavitvami proti utajam DDV – predlog sprememb šeste smernice. Denar, 2005, let. VX, št. 10, str. 20–23.
14. PAUFLER, A. Die Steuerhinterziehung, Eine betriebswirtschaftliche Systematik der Methoden im Bereich der Gewinnsteuern und ein EDV – System zur Aufdeckung und Bekämpfung der Steuerhinterziehung, Verlag Stuttgart, 1983, str. 28–31.
15. SAUER, M. O., Allgemeines Steuerrecht. Steuer-und Wirtschaftsverlag, Hamburg, 1994, str. 275.
16. ŠKOF, Bojan; WAKOUNIG, Marjan; TIČAR, Bojan; JERMAN, Saša; KOBAL, Aleš; FERČIČ, Aleš. Davčno pravo. Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, Maribor, 2007.
17. ŠKOF, Bojan; ŠPES, Damijan. Davek na dodano vrednost. Bilans, Maribor, 1998.
18. ŠIRCELJ, Andrej. Davek na dodano vrednost v državah Evropske unije. Center marketing INT, Ljubljana, 1996.
19. ŠINKOVEC, Janez. O kaznivem dejanju davčne zatajitve. Pravna praksa, 1999, Ljubljana, št. 21–22, str. 43.
20. VRANIČAR, Mateja; BEČ, Nevenka. Zakon o davku na dodano vrednost (ZDDV-1) s komentarjem. GV Založba, Ljubljana, 2007.
21. VERŠNIK, Nina. Vplivni dejavniki davčnih utaj. Davčno-finančna Praksa, 2004, let. IV, št. 6, str. 14–16.
22. WREDE, M. Ökonomische Theorie des Steuerentzuges; Steuervermeidung; - Umgehung und Hinterziehung. Physica – Verlag, 1993, str. 18.

23. Denar. DDV goljufije V EU – nevarnosti ob 01. 05. 2004 tudi pri nas. 2004, let. IVX, št. 14, str. 18–22.
24. Kazenski zakonik Republike Slovenije. Ur. List RS, št. 55/2008.
25. Direktiva sveta 2006/112/ES, 2006/138/ES.
26. Slovar Slovenskega knjižnega jezika, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1995.
27. Interna navodila DURS za izobraževanje 2008.
28. Računsko sodišče RS. Učinkovitost pobiranja davka na dodano vrednost. Revizijsko poročilo 2008.
URL=«[http://www.rsrs.si/rsrs/rsrs.nsf//K850D70A9739DE1E6C125748700400768/\\$file/DDV_RSP.pdf](http://www.rsrs.si/rsrs/rsrs.nsf//K850D70A9739DE1E6C125748700400768/$file/DDV_RSP.pdf)«, 15. 07. 2008.
29. OPTILAB URL=«<http://optilab.net/frauds/tax.html>«, 15. 10. 2008.
30. Revija Obrtnik, Saša Levičar,
URL=«<http://www.ozs.si/obrnik/prispevek.asp?IDpm=1031&ID=3340>« sep. 2004.
31. Institucije in drugi organi Evropske unije,
URL=«http://europa.eu/institutions/inst/justice/index_sl.htm« 15. 10. 2008.
32. Sklepni predlogi generalnega pravobranilca Poiaresa Madura.
URL=«http://www.racunovodja.com/narocniki/default.aspx?doc=ZdruzeneZadeveC_354_03,C_355_03InC_484_03_OptigenLtd.InFulcrumElectronicsLtd._V Likvidaciji_InBondHouseSystemsLtd.ProtiCommission&tisk=doc«.
33. Dnevnik.si. Davčne utaje ob uvozu avtomobilov – Trgovci izkoriščajo davčne luknje. URL=«http://www.dnevnik.si/novice/svet_vozil/342317«.
34. Taxation and Customs Union – VIES VAT number validation
URL=«<http://ec.europa.eu/taxationcustoms/vies/lang.do?fromWhichPage=vieshome&selectedLanguage=SL>«.
35. AJPES – Register zastavnih pravic in nepremičnin.
URL=«<http://www.ajpes.si/rzpp/>«, 11. 11. 2008.
36. RTVSLO – Milijon evrov davčnih utaj pri vozilih
URL=«http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=1&c_id=180090&sort=desc«, 08. 08. 2008.

SEZNAM SLIK

Slika 1: Lafferjeva krivulja	19
Slika 2: Prikaz funkcije davka na dodano vrednost	23
Slika 3: Osnovna shema davčnega vrtiljaka	34
Slika 4: Shema davčnega vrtiljaka s številčnimi podatki	36
Slika 5: Potek utaje davka pri nakupu avtomobila	44

IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA

Jaz, SAŠKA BENCIK, vpisana na Fakulteto za upravo, izjavljam, da sem diplomsko delo z naslovom DAVČNE UTAJE S POMOČJO SLAMNATIH PODJETIJ V SLOVENIJI napisala samostojno s korektnim navajanjem virov in ob pomoči mentorja dr. MARKA HOČEVARJA.

Strinjam sem z objavo moje diplomske naloge na internetu.

Celotno diplomsko naloga pa je lektorirala Mihaela Copot, prof.